

Uitgave: de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

6/4
april
1997

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS

bijen

Van de redactie

Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357

Jaargang 6, nummer 4, april 1997

Uitgegeven door de Imkersbond ABTB, de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofredacteur J. Beetsma

Redactie M.L. Boerjan, F.P. Bohlmeijer, A. M. Kuypers, R.H. Molenaar, en M. Schyns.

Vaste medewerkers W. Bohlmeijer-Mans, M.J. van Iersel, N. de Jong, A. Neve, K. Zoet.

Redactiesecretaris M.J.E.M. Canters

Postbus 198, 6720 AD Bennekom Telefoon 0317 42 24 22
Telefax 0317 42 41 80 E-mail bijsenhuus@tip.nl

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg

Telefoon 013 583 63 50

Bankrelatie RABO-bank Tilburg,

rekeningnummer 18.52.12.077, ten name van 'Bijen'.

Postbanknummer van de bank 1088813

'Bijen' verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de eerste van de maand (de juli- en augustus nummers worden gecombineerd).

Oplage 8.200

Tarieven voor handelsadvertenties: op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod':

f20,00 per 20 woorden, elk extra woord f0,50

Betaling bij opgave.

Alle in 'Bijen' gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs. De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding. Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk zes weken voor de maand van plaatsing aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur op een diskette insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's.

Vormgeving en opmaak Grafisch Atelier Wageningen

Druk Drukkerij Modern b.v., Bennekom

Bij de voorpagina: In de appelbloesem (Malus Sylvestris, Miller), komt de nectar op de bodem van de bloemen tevoorschijn. Bijen die tussen de meeldraden en de stampers door kruipen om het zoete vocht te puren, zijn de beste bestuivers. Bovendien valt er ook stuifmeel te halen. (Foto Arjen Neve, Leiden)

Een gevarieerd nummer deze keer. Het valt mij elk jaar weer op: in het voorjaar ontvangt de redactie veel kopij. Het lijkt wel alsof de imkers de immen volgen: wakker worden in het voorjaar. In dit nummer aandacht voor het overlarven. Vlak voor de verenigingspagina's vindt u de data van de vele overlarfdagen en het hoofdartikel is deze keer gewijd aan de techniek van het kweken van koninginnen uit larfjes die overgelarfd zijn. Verder hebben veel lezers kopij ingezonden voor de rubriek 'De lezer schrijft'. Zoveel, dat niet alles in één keer geplaatst kan worden; sommige van u moeten dus nog even geduld hebben. Het is een goede zaak dat de lezer commentaar levert op de inhoud van Bijen. In principe wordt alle ingezonden kopij geplaatst, al duurt het de ene keer wat langer dan de andere. De redactie houdt zich echter ten allen tijde het recht voor kopij in te korten of niet te plaatsen, daarvoor nemen we altijd contact met de schrijver op. Namens de redactie dank aan alle schrijvers en critici.

Marleen Boerjan

Inhoud

Overlarfproject.....	Martin Schijns	99
Traditie.....	J. Beekman	101
Imkerpraktijken: Jonge volken.....	M.J. van Iersel	102
Bijenplant in beeld: Groot streepzaad.....	Arjen Neve	104
Nieuws van de Ambrosiushoeve.....	Christ Smeekens	106
Snippers.....	Wilma Bohlmeijer-Mans	107
De lezer schrijft.....	J. Tempelman	107
Proefstation 't Hulsbeek.....	J.H.F. Olde Dubbelink	108
Van imker tot imker.....	Ko Zoet	109
Geef bijenvolk voldoende ruimte.....	J. van de Veluwe	111
Preventie Amerikaans vuilbroed.....	Dick Vunderink	112
Bijenteeltmusea.....	Ab Kuypers	113
Foto van de maand.....		114
Imkersgesprek.....	Ab en Harry	115
De lezer schrijft		
't Schuurtje.....	Rob Molenaar	116
Pollen wordt verteerd.....	J. Kerkvliet	116
Imkeren in 2000.....	P. Jager	117
Inzoemen.....	M.J. van Iersel	118
Ecomuseum een omweg waard.....	F. P. Bohlmeijer	119
Overlarfdagen 1997.....		120
Verenigingsnieuws ABTB		
Uit het bestuur.....		122
Verenigingsnieuws NCB		
Resultaat koolzaadoogst.....	J. Beekman	122
Van de bestuurstafel.....	J. Beekman	122
Verenigingsnieuws VBBN		
Uit de PC van de voorzitter.....	Dick Vunderink	123
Familieberichten.....		124
Kalender.....		124
Cursussen.....		126
Vraag en aanbod.....		126

Overlarfproject in Limburg

Martin Schyns

In navolging van de Vlaamse Imkersbond is ook in Limburg een overlarfproject gestart. Geïnteresseerde imkers kunnen larfjes van raszuivere bijen bestellen en daarmee in een pleegvolk koninginnen opkweken. De larfjes moeten van te voren worden besteld en worden aangeleverd in moercellen. De overlarver zorgt ervoor dat de aangenomen larfjes net in koninginnegelei zwemmen op de dag dat ze afgehaald moeten worden. Dit blijkt het gunstigste moment te zijn om ze te transporteren. Voor meer informatie over dit project zie elders in dit nummer. Voor het goede begrip noemen we de dag dat de moercellen worden afgehaald: dag 0. Op dag -6, dus zes dagen voordat we de moercellen ophalen zoeken we een pleegvolk uit. Vijf dagen na het ophalen (+5) worden de moercellen gekooid. Dit artikel is overgenomen uit het meinumnummer (1995) van het Maandblad van de Vlaamse Imkersbond.

A. Het kweken van koninginnen in een moergoed pleegvolk

Dag -6, het kiezen van een pleegvolk

Aan het pleegvolk worden hoge eisen gesteld: het moet zeer sterk zijn en dus alle ramen van tenminste twee broedkamers volledig bezetten. *Het is onnodig de kweek aan te vatten als het pleegvolk niet aan deze eisen voldoet.*

Als pleegvolk voor het teeltraam met de doppen kiezen we een moergoed volk op twee bakken dat nog geen belegde zwermstoffen heeft. Een volk met speeldoppen is prima maar als een volk al belegde moerdoppen heeft dan moeten we tijdens onze kweek teveel rekening houden met de zwermneiging. Onder de bovenbak van het pleegvolk plaatsen we een koninginrooster en zorgen ervoor dat de moeder onder het rooster zit. Vinden we de moeder niet dan plaatsen we toch het rooster. In dat deel waar we over 5 dagen eitjes vinden, bevindt zich dan de moeder. Is dat het geval boven het rooster, dan wisselen we ze om met de moederloze kamer. Is er geen dracht, dan prikkelen we het pleegvolk met een dunne honingoplossing.

Dag -1, prepareren pleegvolk

Op de dag vóór we de moercellen gaan halen, controleren we het pleegvolk op zwermcellen, zowel in het moederloze als in het moer goede deel van het pleegvolk. Meteen nemen we twee ramen met eitjes en open broed, maken die bijenvrij en brengen ze centraal boven het rooster. Tussen deze twee ramen in blijft ruimte vrij. Hier komt het teeltraam met de larfjes te hangen.

Op dezelfde dag -1 larft de overlarver teeltmateriaal voor ons over. Hij zorgt ervoor dat we op dag 0 de bestelde aangenomen moercellen kunnen afhaken.

Dag 0, transport en inhangen teeltraam

Het transport van de aangenomen moercellen vraagt zorg, maar minder dan nog door velen wordt verondersteld. De onderbreking in de verzorging tijdens het transport moet zo kort mogelijk zijn. Uitdroging is gevaarlijker dan afkoeling. De kleine opgebouwde celranden mogen niet gekneusd worden. Snijdt men de wasrandjes weg tot de kunststofcelranden, dan worden ze probleemloos aanvaard en normaal uitgebouwd in het pleegvolk.

De aangenomen moercellen kunnen met of zonder celhouder geleverd worden door de overlarver. Ze kunnen onmiddellijk op het teeltraam geduwd worden voor transport. Kan dit niet gebeuren bij de overlarver dan stopt men de (afgesneden) aangenomen moercellen in een plastic zakje om ze thuis aan de dwarslat van het teeltraam te bevestigen.

Thuisgekomen bij de bijenstand komt het teeltraam zo snel mogelijk in de voorziene ruimte, tussen de twee ramen met eitjes, boven het moederrooster.

Dag +2, controle teeltraam

We lichten het teeltraam even op en kijken na hoeveel aangenomen moercellen verder werden uitgebouwd en hoeveel jonge moeren we mogen verwachten. Is er geen dracht dan prikkelen we het pleegvolk tot dag +5 met dunne suikeroplossing.

Dag +5, kooien van de moercellen

De pas gesloten moercellen zijn nu beter bestand tegen manipulatie dan nadien. Toch schokken en omkeren voorkomen. Om het 'inbouwen' van

moercellen te beletten, zullen we zu nu 'kooien'. In elke arrestkooi komt er onderin een heel kleine hoeveelheid deeg.

Dag +11, geboorten

We nemen de arrestkooien met uitgelopen moeren uit het teeltraam. Sommige moercellen kunnen enkele uren later uitlopen. Het pleegvolk wordt opnieuw produktievolk. We kijken het na op eigen zwermcellen. De opengekomen ruimte voor een raam vullen we op.

De moeren die geboren zullen worden willen we invoeren in een aantal kernvolkjes. Deze kernvolkjes worden als volgt hiervoor geschikt gemaakt.

B Het invoeren van de jonge moeren in kernvolkjes

Dag +2, kernvolkjes klaarmaken

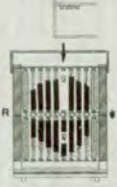
Uit (een) willekeurig(e) volk(en) schudden we minstens drie ramen bijen (zonder de moer) af in een grote emmer. We gieten de bijen in de drieramer en brengende gereedstaande ramen erin aan: in het midden een met open broed, langs één zijde een raam met gesloten broed en langs de andere wand een voedselraam.

We sluiten het kastje, maken het verluchtingsgaas vrij en stellen het gedurende minstens 72 uur buiten het zonlicht op. Gebruiken we een lege produktiekast, dan brengen we links en rechts nog een uitgebouwd raam aan.

Dag +5, opstellen kernvolkjes

De drieramers stellen we bij valavond op, zo mogelijk verspreid en in de schaduw. De vliegopening opnenen we zo klein mogelijk en we voeren niet. Er dreigt gevaar voor roverij. We kijken snel na of er wel redcellen op het middelste raam opgetrokken zijn.

Moeren kweken met het ov

pleegvolk		tijd
- zeer sterk volk (produktie-)volk veel jonge bijen; vers stuifmeel en onverzegelde honing - koningin (♀) onder het rooster (R) - voldoende legruimte voor de ♀		dag -6
- controle op eventuele zwermcellen in beide rompen - 2 ramen open broed zonder de bijen boven het rooster aanbrengen - open ruimte laten voor teeltraam		dag -1
- ophalen van de aangenomen moercellen - teeltraam met celhouders en larfjes zo snel mogelijk in open ruimte brengen - indien geen dracht: voederen met een honingoplossing tot dag + 5		dag 0
- controle van het teeltraam op het aantal aanvaarde doppen		dag +2
- ♀-cellen verzegeld : kooien		dag +5
- koningin geboren : ♀ merken dit kan ook na de paring bij gesloten broed in kernvolkje - ♀ opsluiten in arrestkooi deegprop inhangen in kernvolkje		dag +11 dag +21

Samenvatting van de werkzaamheden (uit: Maandblad van de Vlaamse Imkerbond, mei 1995)

Dag +11, invoeren pasgeboren koninginnen in kernvolkjes

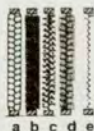
We breken de redcellen en in elk kastje laten we een jonge moer uitlopen door het laten wegeten van de deegprop. Het arrestkooitje leggen we op of brengen we tussen de ramen. We voeren de eerste dagen niet en we houden de vliegopening uiterste klein.

Dag +21, controle op de leg

De jonge moeren kunnen nu gepaard zijn en aan de leg. We vinden een broednestje.

project

kernvolkje

- a : voedsel
- b : broed
- c : stuifmeel
- d : geopend voedsel
- e : wasraat

R : rooster

♀ : koningin

open broed

- opbouwen kernvolkje: 3 à 4 ramen jonge bijen zonder ♀ uit produktievolk in drie-ramen: 1r open, 1r gesloten broed, 1r eten
- 3 dagen arrest: kastje bijendicht afsluiten met verluchting!

open broed

- kernvolkjes verspreid opstellen (klein vlieggaat)
- controle op moerloosheid (er moeten redcellen zijn op het ex-openbroedraam)

- alle redcellen breken: kernvolkjes zijn dan hopeloos moerloos
- ♀ in kernvolkje via invoerkooitje + deeg

- koningin kan gepaard zijn, en aan de leg

Het produktievolk wordt moerloos gemaakt en met behulp van de krantenmethode verenigd met het kernvolkje. Bij het verenigen van verschillende bijenrassen kan men een bierviltje besprekelen met alcohol. Men schuift het viltje bij het verenigen in de vliegspleet van de moerloos gemaakte kolonie.

3. Het kernvolkje laten uitgroeien tot een produktievolk. Met behulp van prikkelloeren en inhangen van gesloten broedramen kan dit proces wat gestimuleerd worden.

bijen

TRADITIE

Oud gebruik?

J. Beekman

In Nederland was volgens de imkersencyclopedie het 'aanzeggen' een algemeen bekend gebruik. Het imkersgezin leefde vroeger zo nauw verbonden met zijn immen (bijenvolken), dat een sterfgeval, zeker van de imker zelf, aan de bijen werd aangezegd. 'Bieke weht, uw meester vertrekt' of 'De baos (uw bijenvader) is dood'. Soms werd daarbij een zwarte strik om de korven gebonden.

Zelfs nu wordt, maar niet met de bedoeling van aanzeggen, maar meer uit respect naar de overleden imker, en de achtergebleven familie toe, wat gedaan in de richting van deze bijenfolklore.

St. Ambrosius Boxtel heeft nog een traditie op dit gebied. Op of naast de kist waarin de overledene is opgebaard wordt een nieuwe korf met bloemstuk geplaatst. Na de begrafenis- c.q. crematieplechtigheid neemt de familie de korf mee naar huis. Dit gebruik wordt door de nabestaanden zeer op prijs gesteld. De korven worden gevlochten door een lid van St. Ambrosius Boxtel. Een prachtstuk!

Dag +25, merken

Dit is ook een geschikt ogenblik om te merken. Meteen controleren we de voedselvoorraad. We kunnen nu 's avonds met vloeibaar voedsel aanvullen, maar we houden het vlieggaat klein.

De bevruchte moeren uit de kernvolkjes kunnen op drie mogelijke manieren gebruikt worden.

1. De jonge leggende moeder uit het kernvolk in een invoerkooi brengen en invoeren in een kast. Deze manier van invoeren is niet echt aan te raden wegens te grote risico's.
2. Het kernvolkje verenigen met een produktievolk.

Jonge volken en uw bedrijfsmethode

Als u dit leest zet de voorjaarsontwikkeling zich hopelijk flink door met uiteindelijk een voorzwerm en nazwermen. Zo ontstaan er in de natuur nieuwe volken. Door allerlei manipulaties van de imker ontstaan ook vaak jonge volkjes. Ze vormen meestal geen onderdeel van een bedrijfsmethode terwijl daar beslist goede kanten aan zitten.

De waarde van jonge volkjes

Elk nieuw leven kenmerkt zich door vitaliteit, groeikracht en gezondheid. Hiermee is meteen de waarde van jonge bijenvolken aangegeven. Imkers weten ook dat dit zo is. Een goede zwerm heeft in een mum van tijd een bak vol nieuwe raat, broed, stuifmeel en honing. Toch maken de meeste imkers weinig gebruik van deze groeikracht. We hebben onze honingvolken, we proberen deze zo goed mogelijk door de zwermtijd te krijgen. We zorgen ervoor dat er een jonge koningin op komt, waarna het volk zich kan voorbereiden op de winter. Alle ziektekiemen, oude raten, belegen voedselvoorraden en door ziekte verzwakte bijen blijven in het volk. In de vrije natuur komt het natuurlijk ook voor dat volken jarenlang in hun 'holle boom' blijven wonen, zoals ze bij de imker in dezelfde kast blijven. Dat doet evenwel niets af aan het feit dat verjonging en vernieuwing bij het bijenleven horen. Onder gunstige omstandigheden kan een voorzwerm in augustus nog eens een zwerm opleveren, de maagdenzwerm. Haar geringe kans om te overleven onderstreept juist het belang dat bijen hechten aan vernieuwing en verjonging.

Vegers, afleggers en koninginnenteelt

Nieuwe volkjes ontstaan vaak in de zwermtijd als uitvloeisel van maatregelen om het zwermen te verhinderen, de welbekende vegers. Wie te weinig volken naar zijn zin heeft, kan met een broedaflegger zijn aantal uitbreiden. Dit is nog geen systematische manier om het bijenbestand te vernieuwen en al helemaal niet de kwaliteit ervan te verbeteren. Koninginnenteelt is werken aan de kwaliteit van de bijen. Er ontstaan daarbij ook nieuwe volkjes, de bevruchtigsvolkjes. De gebruikelijke gang van zaken is dat de moeder na haar bevruchting meestal in een groot volk wordt ingevoerd. Van het bevruchtigsvolkje blijven wat broed en bijen over die met kunst en vliegwerk ergens aan toegevoegd worden. Voor

veel imkers is deze weg te gecompliceerd of niet de moeite waard omdat ze maar enkele koninginnen nodig hebben.

De baten en lasten

Er zitten verschillende voordelen aan het opkweken van jonge volken tot honingvolken. Op de eerste plaats is het mogelijk op een gemakkelijke wijze jonge moeren van het beste volk op te kweken. Dit is dan een eenvoudige vorm van selectie en koninginnenteelt. Een tweede voordeel is dat men zich niet meer druk hoeft te maken om de hoofdvolken. Die halen honing en krijgen een jonge moeder al of niet op de wijze van de Aalstermethode. De zwakste volken kan men tijdens de zomerdracht af laten vliegen op de betere en dat komt de honinggoest ten goede. De afgevlogen volken worden met elkaar verenigd en maken plaats voor de nieuwe volkjes. Een derde voordeel is dat het ratenbestand op een gemakkelijke manier in goede staat te houden is. Bij grote volken is het nog wel eens moeilijk slechte raten uit het broednest te manoeuvreren. Bij deze jonge volkjes voeg je alleen raten toe. Er worden geen moerdoppen gebouwd en het duurt geruime tijd voor ze belangstelling krijgen voor darrenbroed. Het seizoen is dan al ver gevorderd. Na de winter begint zo'n volk met veel mooi fijn werk. Een vierde voordeel is dat bij het opkweken van de volkjes de kwaliteiten van de jonge moeder snel te voorschijn komen. Als een nieuwe koningin in een groot volk wordt ingevoerd duurt het nog zo'n vier weken voordat het volk overwegend uit bijen van de nieuwe koningin bestaat. Pas dan kan zo'n volk laten zien welke eigenschappen die moeder heeft. Als die niet goed zijn, is het moeilijk te corrigeren omdat het seizoen dan al ver gevorderd is. Kleine volkjes die in hun ontwikkeling achterblijven worden eenvoudig niet ingewinterd. Een vijfde voordeel is dat het gemakkelijker wordt om niet goed presterende hoofdvolken op te ruimen. Pappen en nathouden hoeft niet meer, want de jonge volkjes staan al klaar om de achterblijvers te vervangen. Vaak willen we de slecht-presterende hoofdvolken niet kwijt omdat we daarmee onder het gewenste aantal komen. We verwachten dan alle heil van de nieuwe moeder. Een volgend voordeel betreft de gezondheid van de volkjes. Soms zie je bij beginnende imkers volken die opmerkelijke prestaties leveren. De

afwezigheid van ziektekiemen op al het mooie nieuwe materiaal is hier vast debet aan. Een dergelijk effect treedt ook op bij het opkweken van jonge volken. Een laatste voordeel dat ik wil noemen is dat kleine volkjes heel gemakkelijk varroavrij te krijgen zijn in de beginfase van hun ontwikkeling. Dit voordeel wordt het laatst genoemd en is misschien wel de belangrijkste reden om op deze manier jonge volkjes op te kweken

Er zijn ook nadelen aan deze werkwijze. De jonge volkjes nemen ruimte in beslag. Die ruimte is er niet op elke bijenstand. Een ander probleem is er bij het bevolken van de bevruchtungskastjes. Als ze op de stand blijven, vliegen de oude bijen naar hun oude standplaats terug en dat kan de gevulde kastjes zo verzwakken dat zo'n jong volkje zich niet snel genoeg kan ontwikkelen. Als imkers met elkaar samenwerken is dit gemakkelijk op te lossen met het plaatsen van jonge volken op elkaars bijenstand.

Het belang van selectie

De Aalstermethode wordt nog steeds door veel imkers op een of andere manier toegepast. Daarin wordt weinig gewerkt aan kwaliteitsverbetering. Als de imker elk jaar een kwart van zijn bijenvolken vervangt door jonge volken met moeren uit zijn beste volk is dat een grote verbetering. Wie daar aan begint zal weldra al zijn volken voorzien van koninginnen uit zijn beste volk omdat hij de vooruitgang zal merken. Wetenschappelijke rapporten en studies over erfelijkheid trekken vaak de conclusie dat er met selectie op eigen bijenstand weinig te winnen valt. Dat zal ook wel zo zijn als je eenmaal een hoog niveau bereikt hebt, maar voor die tijd helpt eenvoudige selectie beslist. Deze manier van werken heeft weinig te maken met koninginnenteelt en kweken volgens de regels van de erfelijkheidsleer. Het is alleen een vorm van konsekwent verderkweken van het beste volk. Zoals geen enkele boer de voortplanting van zijn huisdieren overlaat aan die huisdieren zelf, zo zou de imker dat ook niet moeten doen. De natuur heeft andere doelstellingen dan de imker en daarmee levert zij andere bijen af dan de imker zich wenst. Daarom is selectie nodig, ook al kunnen we niet allebei de ouderdieren uitkiezen. Voor selectie gelden voor mij eenvoudige criteria: honingopbrengst, zwermtraagheid, zachtaardigheid. Eind mei kun je daarover een heel aardige uitspraak doen en daarmee vaststellen van welk volk verdergekweekt wordt: het keuzevolk. Dat selectie positief werkt zult u met mij eens zijn, maar waarom een deel van de oude volken vervangen door jonge? Elke imker heeft goede en

slechte volken. De goede volken leveren honing op en bij de slechte volken kan de imker daar alleen maar op hopen. De realiteitszin van de imker kan hem doen besluiten de zwakke volken als een investering in te zetten. Die volken worden niet meer ingezet voor de honingopbrengst maar ze gaan de bijen leveren voor nieuwe volken met goede koninginnen. Dat worden de grote volken voor het volgend seizoen.

Literatuur

Bijen 3(6): 163 (1994)

Pfefferle, K., Imkern mit dem Magazin und mit der Varroatose, 8., überarbeitete Auflage, 1990.

Jubileum aktie VBBN

Welke imker (VBBN-leden en leden van de overige bonden) maakt een ontwerp voor een nieuw (honingpot)etiket?

- een algemeen etiket dat door elke Nederlandse imker te gebruiken is
- dat t.z.t. in de Imkersshop van het Bijenhuis Wageningen verkocht kan worden
- waarvan de gedrukte tekst voldoet aan de eisen voor etikettering van honing
- waarbij ruimte is gereserveerd voor het schrijven of drukken van de gegevens van de imker.

Het winnende ontwerp voor een etiket zal door een jury, bestaande uit leden van het hoofdbestuur van de VBBN en van de commissie Honing van de VBBN, worden aangewezen en bij een van de jubileumactiviteiten worden bekendgemaakt.

Ontwerp inzenden voor 1 september 1997
VBBN, t.a.v. de commissie Honing, Grintweg 273,
6704 AP Wageningen.

Groot streepzaad (*Crépis biennis* L.)

Oponthoud

Het plan was om even voor een familiebezoek naar Holwerd te gaan, vanuit Ternaard, geboorteplaats en nu ook vakantieplaats, een afstand van maar 5 km over een fietspad beneden langs een slaperdijk, die zich door het Friese landschap kronkelt. Maar het talud van de dijk stond die voorzomer volop in bloei. Grote vlakken kleurden geel van het groot streepzaad, waarop een druk bijenbezoek. Van het familiebezoek is die ochtend niets gekomen, want ik had de camera en tekenmateriaal bij me, vandaar.

104

Groot geslacht

Het geslacht streepzaad (*Crépis* L.), waar het groot streepzaad toe behoort, is een van de grote geslachten van de composietenfamilie (*Compositae*). Dankzij de zeer uitgebreide monografie 'The genus *Crepis*', van de hand van E.B. Babcock, is er zeer veel bekend geworden over het geslacht. Aan de hand van onderzoek naar de geografische verspreiding van de tot het geslacht behorende soorten is door de auteur de hypothese opgesteld dat de oorsprong van het geslacht in het noordelijk deel van Centraal Azië is gelegen. Van daaruit heeft het geslacht zich, tegelijk met het vormen van vele soorten, verspreid. In westelijke richting over een groot deel van Europa en Afrika, in zuid-oostelijke richting naar Achter Indië en in oostelijke richting naar Noord Oost-Azië en over de Beringzee naar Noord-Amerika.

Groot streepzaad komt in bijna geheel Europa voor en is een van de 6 inheemse soorten streepzaad in ons land. In de zuidelijke helft van het land is de plant algemeen, in het noorden zijn maar een klein aantal vindplaatsen bekend.

Tweejarig

De plant is tweejarig, haar wetenschappelijke soortnaam duidt daar ook op, *biennis* is afgeleid van het Latijnse bi(s) = dubbel, tweemaal en van annus = jaar. In het eerste jaar ontwikkelt zich een stevige lange penwortel en een bladrozet. In die vorm overwintert de plant. Door de vorming van een rozet van bladeren verzekert zij zich van een plaatsje in de vegetatie; geen andere plant zal zich in de directe nabijheid kunnen ontwikkelen. In het tweede jaar vormt zich een rechtopgaande geribde stengel met bladeren. De vorm van de bladeren is erg variabel. De

onderste hebben een lange versmalde voet, waardoor het lijkt alsof ze gesteeld zijn, de bladen langs de stengel zijn kleiner en hebben grote driehoekige lobben. Aan de punt zijn de bladeren afgerond.

Ochtendbloei

Vanaf mei tot in augustus staat het groot streepzaad in bloei. De bloemhoofdjes staan in een tuilvormige bloeiwijze aan het eind van de hoofdstengel. Direct onder het hoofdje zijn de stengels bezet met korte stekeltjes, overigens met een dunne beharing met hier en daar een stekeltje. Het omwindsel van de hoofdjes is behaard en heeft een buitenkrans van afstaande smalle blaadjes en een binnenkrans van aanliggende blaadjes, die groter zijn en aan de binnenzijde behaard, karakteristiek voor de soort.

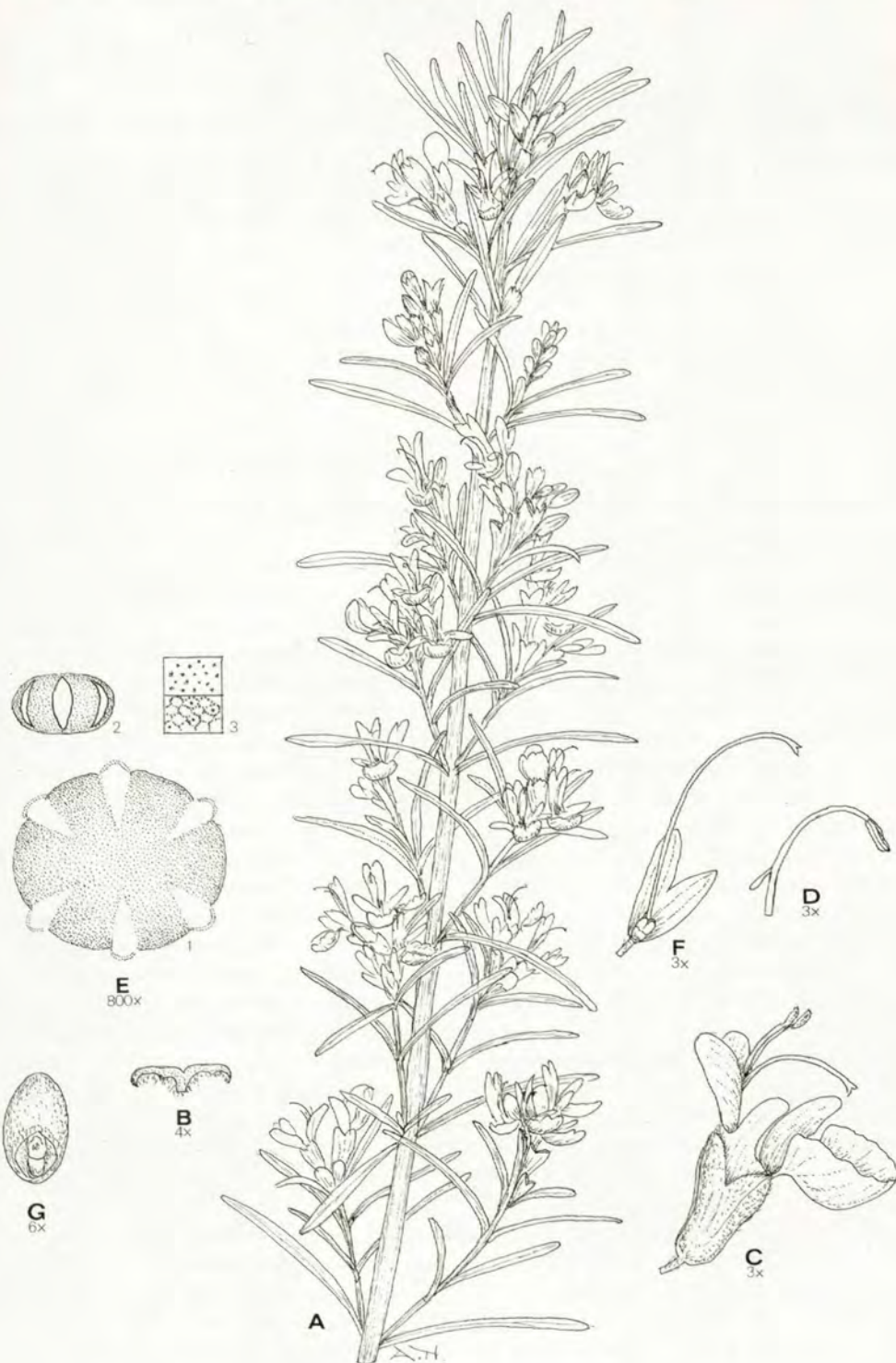
De bloemen in een hoofdje zijn alle lintbloemen, helder geel van kleur. De kans op kruisbestuiving wordt vergroot doordat de bloemen zich eerst in een mannelijk stadium bevinden en later in een vrouwelijk. In het eerste stadium liggen de stempels nog tegen elkaar aan en zijn ze aan de buitenzijde met stuifmeel bepoederd. Als ze later rijp zijn om stuifmeel te ontvangen buigen ze uiteen en gaat de bloem over in het vrouwelijk stadium. De bijen komen nectar en stuifmeel op de bloemen halen, wat alleen maar 's morgens kan, want na de middag houden de hoofdjes het voor gezien en sluiten zich. Het stuifmeel heeft in de klompjes een oranje kleur. Als insectenbestuiving uitblijft, vindt er zelfbestuiving plaats doordat de beide stempels om gaan krullen en met de met stuifmeel bepoederde stijl in aanraking komen.

Windverspreiding

De vrucht is een nootje, dat aan de bovenzijde bezet is met een krans van pappusharen. Die zorgen er voor dat het zaad door de wind kan worden meegenomen en verspreid. De lichtbruin gekleurde nootjes zijn in lengterichting geribbeld. Het zaad kiemt in de zomer waarin het is gerijpt.

Literatuur

Babcock, E.B. (1947): The genus *Crepis*. Part. I. The taxonomy, phylogeny, distribution and evolution of *Crepis*. Part II. Systematic treatment. Univ. Calif. Publ. Bot. 21/22: 1-1030.

Groot streepzaad (*Crépis biennis* L.)

A bloeiwijze; B blad onder aan de plant; C stengelblad; D buitenste omhulselblad; E binnenste omhulselblad; F bloem in mannelijk stadium; G bloem in vrouwelijk stadium; H opengeslagen meeldraden; I stuifmeelkorrel: 1 polair, 2 equatoriaal; J nootje met pappus; K nootje.

Ontwikkeling van bijenvolken

Veel bijenhouders menen dat bijenvolken zich beter ontwikkelen op grote raten. De koningin heeft dan in de directe omgeving meer lege cellen ter beschikking waardoor ze gestimuleerd wordt tot het leggen van eieren. De ruimte tussen de onderste broedkamer en de tweede broedkamer wordt vaak beschouwd als een barrière voor de ontwikkeling van een broednest. Om deze algemene aanname in de bijenhouderij te bevestigen is op de 'Landesanstalt für Bienenkunde' in Hohenheim in Duitsland vanaf zomer 1995 onderzoek gedaan naar de broednestontwikkeling en de volksgrootte van bijenvolken op verschillende raten. Hierbij zijn drie verschillende afmetingen uitgetest:

- 1: Zandermaat: 40 x 22 cm
- 2: Dubbele Zandermaat: 40 x 44,7 cm
- 3: Tweederde van de Zandermaat: 40 x 16,3 cm.

Ter vergelijking de afmetingen van de gestandariseerde Simplexmaat in Nederland zijn 34 x 23 cm. In totaal zijn twintig bijenvolken in de zomer van 1995 op nieuwe raten van de verschillende afmetingen gezet. De volken in de kasten met raten van Zandermaat en dubbele Zandermaat zijn op tien raten overwinterd. De bijenvolken op de kleinste ramen op twintig raten. Er is uitgegaan van standbevruchte zusterkoninginnen.

In 1996 is in het voorjaar naar het koolzaad en in de zomer naar de tamme kastanje gereisd. Geen van de volken kwam in zwermstemming waardoor geen ingrepen hebben plaatsgevonden.

In de proefperiode zijn, behalve in de winterperiode, iedere drie weken de volkssterkte en de omvang van het broednest nauwkeurig vastgesteld.

In het begin van het onderzoek, het najaar van 1995, waren de volken met de grootste ramen gemiddeld groter dan de volken op de kleinere ramen. Gedurende het gehele jaar 1996 was er geen verschil tussen de groepen bijenvolken met raten van verschillende afmetingen wat betreft het gemiddelde aantal bijen en de gemiddelde omvang van het broednest. Hoewel de omvang van de bijenvolken op de kleine raten in het najaar van 1995 gemiddeld kleiner was, was er geen statistisch verschil tussen de drie groepen bijenvolken gedurende het gehele jaar 1996. Tussen de drie groepen proefvolken bestonden geen verschillen in de gemiddelde honingopbrengst. De

honingopbrengst was in 1996 laag, gemiddeld 8 kg per volk over het gehele jaar.

In dit onderzoek is dus geen verschil in volksomvang, broednestontwikkeling en honingopbrengst tussen de volken met verschillende raten aangetoond. Het onderzoek wordt in de komende jaren voortgezet.

Bron: *Die Entwicklung von Bienenvölkern auf verschieden grossen Waben.*

Gerhard Liebig, Rüdiger Gerlich, Rolf Sanzenbacher.
Deutsches Bienen Journal, Januari 1997

Resistentie tegen fluvalinaat

In 1994 werd voor het eerst resistentie van varroamijten tegen fluvalinaat aangetoond in Noord-Italië. Volgens de Italiaanse onderzoeker Dr. N. Milani was deze resistentie al eerder in Zuid-Italië aangetoond. (Zie ook **Bijen** 4(11): 315 (1995). Ook uit Spanje en Zwitserland zijn er meldingen van resistentie. In Zuidoost-Frankrijk is dit in 1995 voor het eerst gevonden. Uit onderzoek in 1996 is gebleken dat deze resistentie zich vanuit Zuidoost-Frankrijk flink heeft uitgebreid tot heel Zuid-Frankrijk en verspreide besmettingen in midden Frankrijk. Het blijkt dat de uitbreiding van de resistentie sterk wordt bevorderd door het reizen met bijenvolken. In een specifiek geval aan de Loire (midden Frankrijk), was het bijenvolk besmet geraakt met resistente varroamijten door regelmatige import van koninginnen uit Italië. In het Noorden van Frankrijk is nog geen resistentie aangetoond.

Bron: *La Santé de l'Abeille Januari/februari 1997.*

Onderzoek giftigheid

Door de Ambrosiushoeve wordt, voor de bestrijdingsmiddelenindustrie, regelmatig onderzoek gedaan voor het bepalen van de giftigheid van bestrijdingsmiddelen voor bijen en hommels. Dit om te voorkomen dat bijengifige middelen worden toegelaten. In 1996 zijn twee bestrijdingsmiddelen getest waarvoor vier LD50 tests zijn uitgevoerd. Dit onderzoek wordt gefinancierd door de fabrikanten van bestrijdingsmiddelen.

Helende werking van honing

In Nieuw Zeeland groeit een struik, de manuka, waarvan de honing een remmende werking heeft op de vermenigvuldiging van een bacterie, de *Helicobacter pylori*, die verantwoordelijk is voor het ontstaan van maagzweren. Honing heeft altijd min of meer een ontsmettende werking, door het gehalte H_2O_2 maar in manuka-honing zit nog een ander bestanddeel dat juist deze bacterie afremt. Een eetlepel honing moet ongeveer een uur voor de maaltijd ingenomen worden op een stuk brood. Het brood zorgt ervoor dat de honing langer in de maag blijft, er mag dan ook niets worden gedronken. Bij moeilijk genezende wonden kan honing ook goede diensten bewijzen, en dat hoeft geen Manuka-honing te zijn. Door de hoge suikerconcentratie in honing ontstaat een osmotische werking op de wond, waardoor bloed en lymfe naar de wond worden getrokken. Daarmee worden veel afweerstoffen die in het bloed zitten naar de wond getrokken. Deze stoffen zorgen ervoor, dat vuil, infectiekiemen en celresten door de wond worden uitgescheiden. Honing is zuur en heeft daardoor een bacterieremmende invloed, daarbij komt ook nog de ontsmettende werking van H_2O_2 . Vooral bij blaren, open been, brandwonden,

abscessen, enz. geeft honing een goede genezing zonder veel littekenweefsel. Na het schoonmaken en drogen van de wond wordt er een gaasje opgelegd met dik honing. daarna wordt de wond verder verbonden. In het begin het wondverband twee keer per dag verwisselen. Slaat de behandeling goed aan, dan kan éénmaal per dag verwisselen volstaan. Is de wond bijna dicht, komt er bijna geen vocht meer uit, dan kan de behandeling worden gestaakt.

Schweizerische Bienen-Zeitung 1997(1)

Deutsches Bienen Journal 1997(1)

Beren

Als je over internet 'surft' kom je rare dingen tegen. In Amerika geven ze elkaar door hoe ervoor te zorgen dat je bijenstand niet door beren wordt vernield. Leeuwenmest werd als remedie aangeraden. Het idee er achter was, dat beren niet van de lucht van leeuwenmest houden, en uit de buurt van de bijenstand bleven. Iemand probeerde het uit, maar eindigde ermee dat hij de gedroogde mest opstookte in zijn beroker. De mest had meer effect op de bijen dan op de beren.

Beekeeping 1997(1)

107

Wilde bijen

Boven de bijenkasten op de lesbijenstand van het Ambrosiusgilde te Rotterdam is een dak gemaakt van polycarbonaatplaat. Deze plaat wordt veel gebruikt in de kassenbouw. Polycarbonaat is een heldere, zeer taaie kunststof (dit in tegenstelling tot plexiglas (merknaam) wat in vergelijking zeer bros is). De plaat is dubbelwandig met schotjes op ± 9 mm zodat er gangetjes ontstaan. Een van de bouwers maakte mij attent op de vele wilde bijen die in de gangetjes hun nestjes hadden gebouwd. Toen ergens een afvalstrook stond was er ook snel een stapeltje verzaagd tot het pakketje zoals op de foto te zien is. In een buitenwijk met laagbouwwooningen in Rotterdam NO werd het aan een muur op het terras gehangen. Het resultaat na een seizoen is op de foto's zichtbaar, minstens 25 gangetjes zijn bezet voor nakomelingen van een wilde bijensoort. Volgend jaar zal het wel veel voller zijn, zodat ik er een aantal kan vangen voor determinatie.

Jan Tempelman, Rotterdam

Wilde bijen nestelen in polycarbonaat.

Foto's: J. Tempelman

Carnica proefstation 't Hulsbeek

108

Dit voorjaar wordt er gestart met een Carnica proefstation, gelegen aan de Binnenweg tegenover parkeerplaats P1 in het recreatiepark 't Hulsbeek' te Oldenzaal (Autosnelweg A1, afslag Oldenzaal - 't Hulsbeek). Een particulier initiatief dat wij, ondersteund door een driedaagse opleiding bij onze oosterburen, best aandurven. In juli 1996 zijn er twee x acht volken gevormd en ingewinterd met tien straten bijen. In acht volken zijn jonge moeren ingevoerd van een keurvolk, rechtstreeks afkomstig van het bijeninstituut Celle; lijn Carnica T. Celle. Deze moeren zijn bevrucht op het eiland Wangerooze door darren van de lijn Carnica T. Celle. De tweede groep van acht volken heeft een jonge moeder ontvangen van de carnicalijn 1075, rechtstreeks afkomstig uit een keurvolk van de alom bekende imker en koninginnenteler Frits Rohrsen uit Schwanewebe bij Bremerhaven. Deze moeren zijn bevrucht op het eiland Nordeney door darren van de lijn Carnica T. 07. Beide lijnen zijn afkomstig uit Noord-Duitsland, een gebied met in Nederland vergelijkbare klimaat- en drachtomstandigheden, kortom een weloverwogen keuze. Het doel van een proefstation is om zustervolken onder vergelijkbare omstandigheden objectief te beoordelen en zo te komen tot keurvolken. Om de bijenvolken volledig te kunnen keuren dienen metingen en waarnemingen plaats te vinden aan de hand van de volgende aspecten:

1. **Uitwintering** Waardering: 4. zeer goed 3. middelmatig, 2. matig 1. onvoldoende.
2. **Ontwikkeling in het voorjaar** Men noteert bijvoorbeeld de datum waarop een broedkamer volledig is bezet met broed en bijen. Zijn er twee of drie volken onder de maat dan vallen ze af en worden van de stand verwijderd. Met waarderingen van 4 tot 1 (4 zeer goed, 3 normaal, 2 matig, 1 slecht) worden de kastkaarten ingevuld.
3. **Bouwactiviteit** Het voorjaar is bij uitstek geschikt voor de uitbouw van kunstraat. De bouwactiviteit wordt uitgedrukt in het aantal uitgebouwde ramen.
4. **Zachtaardigheid** Een zeer belangrijke eigenschap die regelmatig gemeten dient te worden. Waarderingen van 4 tot/met 1. Een volk dat met 't cijfer 4 wordt gewaardeerd kan zonder hulpmiddelen worden behandeld.
5. **Raamvastheid** Bijen behoren rustig op de raten te blijven zitten, niet te lopen en zo mogelijk de oortjes

vrij te laten. Waardering van 4 tot/met 1. Zowel bij zachtaardigheid als raamvastheid is een juiste beoordeling een kunst op zich. Ervaren imkers weten dat de stemming en reacties van een volk in grote mate worden bepaald door weersomstandigheden, wel of geen dracht, de tijd van 't jaar en last but not least de imker zelf. Een goede samenwerking, gebaseerd op duidelijke afspraken tussen de betreffende imkers op de proefstand, is daarbij van evident belang.

6. Honingopbrengst Om een goede indicatie en een meetbaar vergelijk tussen de diverse volken te verkrijgen wordt de honingopbrengst uitgedrukt in procenten gerelateerd aan 't gemiddelde.

7. Zwermlust Bij volken die zwermlust vertonen wordt gekeken naar de mate waarin men de zwerm drift door ingrijpen kan sturen. Waardering: makkelijk, moeilijk of in 't geheel niet.

8. Uitwendige kenmerken Nauwkeurig zal gekeken moeten worden naar beharing, kleur chitinepanser, aantal banden, vleugelindex en eventueel de tonglengte. Men neemt hiervoor een 50-tal bijen per volk. Het doel hiervan is om te bepalen hoe 't gesteld is met de homogeniteit van een volk. Hoe groter de homogeniteit des te kleiner de kans op verscheidenheid in de nateelt. Een volk dat op alle fronten positief scoort kan in aanmerking komen voor 'keurvolk'. De eindresultaten zullen gepubliceerd worden in het blad Bijen. Nu de koninginnenteelt m.b.v. de omlarfmethode steeds meer in gang begint te komen, kunt u van ons de basisinstructies hiervoor gratis in uw bezit krijgen. Stuur daarvoor een lege enveloppe voorzien van een postzegel, uw naam en adres naar n van onderstaande adressen. Vanaf 18 mei tot en met eind juni is de proefstand elke zondag van 13.00-15.00 uur geopend. Er kan dan gratis overgelarfd worden.

Aanwezig zijn de lijnen: Carnica T. Celle, Carnica T 07, Carnica 03, Carnica Peschetz Menge.

Vooraf even bellen i.v.m. de koffie.

J.H.F. Olde Dubbelink, Hulstlaan 9, 7573 CS Oldenzaal, 0541-515228. S.A. Leushuis, Deurningerstraat 36, 7561 RP Deurningen, 074-2772489.

Cement van groeiend bijenvolk

We kunnen er niet omheen, april is de maand van het stuifmeel. In geen enkele maand worden er meer verschillende tinten door de bijen aangesleept. In de volken is een onvoorstelbare honger naar het eiwitrijke voedsel aanwezig en terecht, want stuifmeel is het cement van het groeiende bijenvolk. Dat alles hebben wij vastgesteld en geven het aan elkaar door. Voor het grootste deel is het de waarheid, maar... De bijen zijn niet in staat om onderscheid te maken tussen de kwaliteit van het aangeboden stuifmeel. Sterker nog, is er in het vroege voorjaar gebrek aan stuifmeel in de natuur dan verzamelen de bijen allerlei vervangingsmiddelen die van geen enkele waarde voor het volk zijn. De zojuist vastgestelde 'honger naar eiwitrijk voedsel' dekt dus niet de lading. Het doet meer denken aan een vorm van 'verslaving naar poedervormig materiaal'. Een verslaving opgewekt en aangewakkerd door de aanwezigheid van open broed. Het klinkt wat raar om over een verslaving te spreken, maar behalve dat de bijen geen onderscheid kunnen maken tussen de kwaliteit van de verschillende soorten stuifmeel lijken ook de kleur en geur geen rol van betekenis te spelen gelet op de veelvoud van tinten die worden verzameld. Wat we wel zeker weten is dat stuifmeel NU bepaalt of zich LATER een gezond volk zal ontwikkelen.

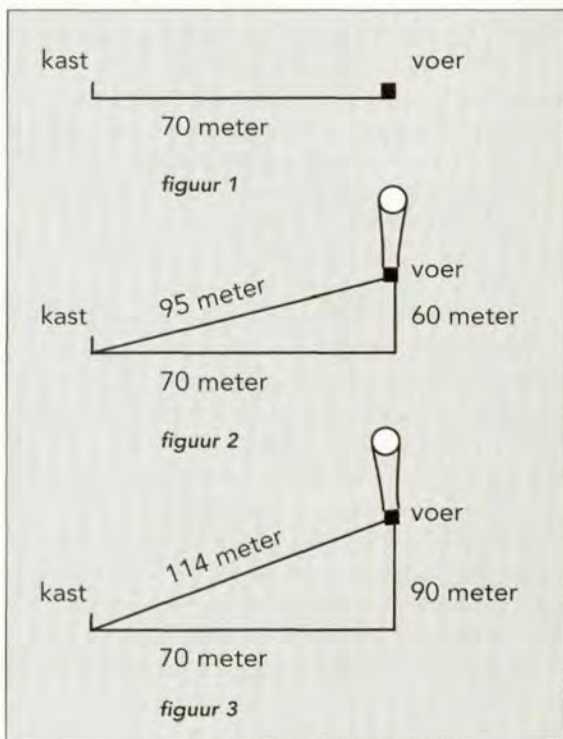
Wetenschappelijk onderzoek

In Bijen 5(5): 138-139 (1996) kwam een Amerikaans onderzoek ter sprake waaruit bleek dat het stuifmeelhaalgedrag wordt gereguleerd door de kwaliteit en/of kwantiteit van de voedselbrij die de haalbijen van de huisbijen ontvangen. Haalbijen zijn zelf niet (meer) in staat om stuifmeel om te zetten in voedselbrij omdat hun voedersapklieren zijn gedegeneriseerd. Voedseloverdracht blijkt dus een subliem communicatiemiddel. Wat de onderzoeker heeft waargenomen is de grote lijn. Procentueel neemt het aantal stuifmeelhaalsters af bij grote voorraad cq ruim aanbod eiwitrijk voedsel en omgekeerd. Maar nogmaals, het is de grote lijn. Ik heb momenteel een volk op de stand dat nooit door een APK zal komen omdat het remmechanisme niet werkt. Ook als er stuifmeelplanken aanwezig zijn wordt er nog gejaagd op stuifmeel. Opnieuw een bewijs dat we de stelling moeten loslaten dat 'de bijen' zus en zo doen. Een gelijke ontwikkeling en reactie van volken op dezelfde locatie kan pas worden

bereikt als zusterkoninginnen worden geïnsemineerd met hetzelfde zaadmengsel.

Bij het bedenken van een onderzoeksproject wordt uiteraard gebruik gemaakt van bestaande kennis. De Amerikaanse onderzoeker Camazine refereerde onder andere aan een onderzoek uit 1952 van Lindauer. In 1953 werd er in het toenmalige blad 'Bijenteelt' van de VBBN reeds aandacht aan besteed. Het leek me aardig om aan de hand van een aantal voorbeelden te laten zien hoe nu vele jaren later de stukjes van de puzzle in elkaar schuiven. Lindauer toonde aan dat het aantal stuifmeelhaalsters van een volk toenam nadat

109

een stuifmeelval voor de vliedspleet was geplaatst. Hetzelfde deed zich voor bij alle volken na een periode koud weer waarbij de bijen niet konden uitvliegen. Het slechte weer werkte nu als de stuifmeelval. Na een paar dagen goed vliegweer bouwt zich een stuifmeelvoorraad in de volken op die in de erop volgende nacht niet geheel wordt verbruikt. Het aantal stuifmeelhaalsters vertoont in de ochtenduren een piek, maar na de 23ste mei vliegen veel minder bijen uit om stuifmeel te verzamelen.

De conclusie van Lindauer was dat de bijen merkten, dus zelf constateerden, dat er voldoende stuifmeel aanwezig was. Nu weten we dat voedseloverdracht de haalbijen informeert. Het onderzoek lijkt afgerond en toch blijven er vragen. Als u het hierboven genoemde artikel (**Bijen 5(5): 138-139 (1996)**) er nog even bijpakt dan zegt Scott Camazine bij aanvang van een experiment dat er in de ochtend nauwelijks stuifmeel in de cellen aanwezig was. Toch zouden huisbijen door de overdracht van voedsel met een hoog eiwitgehalte een remmende prikkel doorgeven aan de haalbijen wat betreft hun animo om stuifmeel te verzamelen. Ik blijf het een wonderlijk gedrag vinden.

Kritische imkers

110 Imkers zijn van nature kritisch. Kwaadwillende lieden spreken over eigenwijs, maar daar zijn we het natuurlijk niet mee eens! Kritisch dus en dat is een goede eigenschap. Neem nu louter het verslag in **Bijen 5(9): 242 (1996)** Indrukken van een congresganger.

'Honingbijen geven door middel van de bijendans de richting en afstand tot de voedselbron aan elkaar door. Meestal wordt aangenomen dat ze die afstand bepalen aan de hand van de door hen verbruikte energie. Om dat te testen werd voedsel onder aan een ballon bevestigd. Afstand tot het bijenvolk 70 meter (figuur 1). De ballon stond nog op de grond en de bijen gaven inderdaad 70 meter als de afstand tot het voedsel aan. Vervolgens werd de ballon met voedsel langzaam opgetrokken. De horizontale afstand bleef 70 meter. Aanvankelijk kwam het voedsel op een hoogte van 60 meter boven het maaiveld (figuur 2). De afstand van kast naar voedsel via de schuine zijde bedroeg nu 95 meter, toch gaven de bijen via de dans slechts 30 meter door. Vervolgens werd de ballon nog verder opgetrokken zodat het voedsel op 90 meter boven het maaiveld kwam te hangen. De afstand van kast tot het voedsel via de schuine zijde was nu 114 meter (figuur 3), de bijen gaven via de dans als afstand slechts 50 meter aan. Omdat de bijen een kleinere afstand aangeven dan ze in werkelijkheid vliegen wordt geconcludeerd dat de vliegafstand niet wordt afgeleid uit de verbruikte energie.

Aan deze conclusie mankeert nog al wat. In de eerste plaats vraag ik me af met wat voor soort bijen de onderzoekers hebben gewerkt. Normaliter volgt er bij een korte afstand van kast naar voerplaats een rondedans, dus zonder richting en afstand indicatie. Maar stel nu eens dat de bijen waarmee de onderzoekers hebben gewerkt inderdaad een afstand van 30 en 50 meter zouden (kunnen) aangeven, in plaats van de afgelegde 95 en 114 meter, dan betekent dit dat de

bijen alleen bij een schuin opwaartse vlucht de afstand niet afleiden uit de verbruikte energie. Eerder was namelijk vastgesteld dat bij een horizontale vlucht wel de juiste afstand tot de voerplaats via de dans werd doorgegeven, dus volgens de verbruikte energie. Zeer benieuwd ben ik naar het oorspronkelijke Duitse onderzoekrapport.

Het weer in april

Over de periode 1961-1990 geldt als normaal landelijk gemiddelde 154 uren zonneschijn, 50 millimeter neerslag en voor het midden van het land een gemiddelde maximumtemperatuur van 12,5 graden C.

April Maanden

Jaar	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Max.temp (°C)
1992	normaal	normaal	normaal
1993	normaal	normaal	zeer zacht (15,8)
1994	normaal	nat (74)	normaal
1995	normaal	droog (30)	zacht (13,5)
1996	zeer zonnig (228)	zeer droog (7)	vrij warm (15,1)

Geraadpleegd

Camazine, S., **Bijen 5(5): 138-139**

Deelder, Dr. C.L., Over de regeling van de stuifmeelvoorraad in een bijenvolk; Bijenteelt, Maandschrift voor de Bijenteelt van de VBBN 54(12): 186 (1953)

Gelderen, L.van, Indrukken van een congresganger **Bijen 5(9): 242 (1996)**

Voor u gelezen

'Honing met warme thee, doar moe'k de heule dage op lev'n', aldus Erik Hulzebosch (tweede tijdens de Elfstedentocht 1997) in een interview in de Leeuwarder Courant van 4 januari 1997.

Geef bijenvolk voldoende broedruimte

Jan van de Veluwe

Onlangs was ik getuige van een verhitte discussie over de minimaal vereiste broedruimte voor een bijenvolk (Spaarkast versus Dadantkast). Daar hierbij weinig hanteerbare normen werden gebruikt, vond ik het een goede aanleiding daar eens nader op in te gaan. Aan de hand van nageslagen literatuur en eigen ervaring zal ik trachten hierop mijn visie te geven.

Legcapaciteit koningin

Het uitgangspunt is ook hier de wet van vraag en aanbod, dus beginnen we met de primaire vraag naar de legcapaciteiten van een koningin. In oudere bijenboeken en andere werken van Angelsaksische herkomst wordt wel gewag gemaakt van topprestaties, zoals een maximale dagproductie van 5.000 en 7.200 eitjes (Schotman/Wedmore). In de meer recente bijenliteratuur uit Duitstalige landen spreekt men over seizoenprestaties van 1.250 tot 2.000 eitjes per dag. Dat laatste spreekt mij meer aan, immers, ook een koningin heeft haar beperkingen. Eerst in de maanden mei en juni haalt zij haar hoogste score, terwijl haar prestaties na de langste dag geleidelijk aan afnemen. Half september luidt het einde in, terwijl jonge moeren meestal nog even doorgaan.

Berekening van de legcapaciteit

Om dat zelf eens uit te proberen maakte ik in de loop van de maand mei een sterke veger, plaatste die elders zodat niet afgevlogen kon worden en gaf hem verder nog een paar voerramen mee. Tien dagen na het maken van de veger werden de eerste broedcellen verzegeld, twaalf dagen later verschenen de eerste jonge bijen. Op dat moment had ik gewacht. Toen heb ik alle bijen op de broedramen afgeslagen en van deze raampjes dia-opnamen gemaakt. Via projectie op een scherm was het niet moeilijk het aantal gesloten broedcellen te tellen.

Dat waren er 17.850. Dit aantal werd gedeeld door 12, hetgeen 1.487 opleverde. De koningin legde dus in de tweede helft van mei ca. 1.500 eitjes per dag. De onderzochte veger was er één van de vijf, ze waren alle nagenoeg van gelijke sterkte; het weer was in die periode matig, de dracht redelijk.

Benodigde broedruimte

Voor een raming van de benodigde broedruimte wordt wel uitgegaan van twee broedcycli van 21 dagen, vermenigvuldigd met de dagproductie van de moeder. In dit voorbeeld $2 \times 21 \times 1.500 = 63.000$ cellen. Twee aaneengesloten broedcycli ontstaan drie weken later ca. 30.000 huis- en 30.000 veldbijen. Een onbekend percentage uitval laten we even buiten beschouwing.

P.S. Een deel van de vrijkomende cellen uit de 1e cyclus wordt als regel ook door de moeder benut voor de 2e cyclus. In dit theoretische geval wordt aangenomen dat deze cellen terstond werden gevuld met honing en pollen. Ook bezit zo'n veger nog een hoeveelheid oorspronkelijke bijen. Verder wordt aangenomen dat zich boven de BK een HK bevindt, met daartussen een rooster.

Beschikbare ruimte

Nu we de benodigde broedruimte ongeveer kennen volgt het daarvoor beschikbare aanbod van cellen: **Spaarkast** BK-raam, binnenmaats $34 \times 19,8$ cm, twee zijden:

10 raampjes: $13.464 \text{ cm}^2 = 49.951$ cellen, afgerond 50.000 (Eén cm^2 bevat 3.71 cellen)

Kombiraam (BK + HK-formaat)

binnenmaats: 34×34 cm, twee zijden:

10 raampjes: $23.120 \text{ cm}^2 = 85.775$ cellen, afgerond 85.800

Langstrothkast

binnenmaats: $42,7 \times 22,2$ cm

10 raampjes: $18.958 \text{ cm}^2 = 70.337$ cellen, afgerond 70.000

Dadantkast

binnenmaats: $42,7 \times 26,7$ cm

12 ramen : $27.362 \text{ cm}^2 = 101.513$ cellen, afgerond 101.500

Werkelijke broedruimte Spaarkast als voorbeeld

In een BK wordt aan de buitenzijden van de kantraampjes nimmer broed aangetroffen, dat betreft 10% van de BK of wel één raampje. Op elk van de negen resterende raampjes bevindt zich verder hoogstens 90% broed. Theoretisch beschikbaar in één BK van een Spaarkast 50.000 cellen, minus 10% = 45.000 en daarvan 90% = 40.500 cellen.

Willen we voldoen aan de minimaal vereiste broedruimte van 63.000 cellen dan is één BK beslist onvoldoende: één BK heeft slechts 64% ($40.500/63.000 \times 100$) van de benodigde ruimte als de koningin 1500 eitjes per dag legt. Hieronder een capaciteitsvergelijking, uitgedrukt in procenten van wat nodig is, op basis van genoemde legcapaciteit en de bovengenoemde beperkingen. Als de koningin 2000 eitjes/dag legt is de beschikbare ruimte vanzelfsprekend minder.

Legcapaciteit (eitjes/dag)	1500	2000
Spaarkast, 1 BK	64	48
Spaarkast, 2 BK	128	96
Combiraam	110	82
Langstroth	90	67
Dadant	131	98

112

Conclusie: Uit bovenstaand voorbeeld blijkt dat bij het werken met een Spaarkast in principe altijd twee BK's gebruikt moeten worden, de Langstrothkast is krap aan de maat, terwijl de drie overige ruimschoots toereikend zijn. Legt de koningin echter 2.000 eitjes per dag (Buckfast moeren?), dan neemt de beschikbare ruimte met 25% af. Zie de percentages tussen haakjes. Heeft een koningin gebrek aan legruimte, dan leidt dat onvermijdelijk tot zwermen, waardoor de helft van het volk verloren gaat. Daarom is adequate broedruimte een eerste vereiste. Deze moet altijd anticiperen op de legactiviteiten van de koningin, een van de geheimen van een goede imker.

Kastkeuze

Hoewel de keuze van een Dadantkast ogenschijnlijk de voorkeur geniet, moet men zich wel realiseren dat een volle Dadant BK en HK niet alleen qua volume maar zeker ook qua gewicht niet onderschat mogen worden. Een goed gevulde Dadant-combinatie weegt al gauw 100 kg! Van de imkers in ons land heeft slechts 3% één of meerdere Dadantkasten. De Dadantkast in de Verenigde Staten is merendeels in gebruik bij professionele imkers die er grote drachten mee afreizen. Deze kast staat in de VS vaak op een pallet met er omheen een staalband. Deze 'units' worden, naar ik waarnam, met behulp van een autokraan op en van een vrachtauto getakeld. Hetzelfde vindt plaats met Langstrothkasten, waarvan de bakken soms wel vierhoog staan.

Het bovenstaande is niet meer dan een filosofie van een hobby-imker; mocht iemand op dit terrein bijzondere ervaringen hebben opgedaan, dan zou ik hem/haar gaarne uitnodigen hierop te reageren.

Preventiemaatregelen Amerikaans vuilbroed

Dick Vunderink, voorzitter Bedrijfsraad

In 1994 maakten we ons ernstig zorgen over de verspreiding van de uitbraken van Amerikaans vuilbroed (AVB). Vooral omdat bleek dat de toename van de koninginnenteelt via overlarven en dergelijke, als nadelig effect had de kans op verspreiding van AVB.

In 1995 hebben wij in overleg met alle betrokken partijen, maatregelen genomen. Het aantal uitbraken nam gelukkig snel af. In 1996 zijn opnieuw afspraken gemaakt met alle betrokken groeperingen, maar aanzienlijk afgezwakt. Nu zouden de koninginnentelers die teeltmateriaal aanboden, slechts een honingmonster laten onderzoeken. Zie Bijen 5(4): 112-113 (1996).

Helaas moeten we constateren dat de medewerking in beide jaren gering was, in 1995 vijf telers, in 1996 drie telers. Met één uitzondering waren dit Carnica-telers. In 1996 was het prijskaartje te fors, in 1995 slechts f50,-.

Wij stellen vast dat wij niet van bovenaf maatregelen hebben afgekondigd, maar die in breed overleg met elkaar hebben bepaald. Desondanks worden ze niet opgevolgd. Dat is teleurstellend. En niet omdat de besturen van de Bedrijfsraad of de imkerorganisaties in hun hemd staan.

Wél omdat het zo moeilijk blijkt om met imkers afspraken te maken; omdat de discipline onder de imkers zo bedroevend laag is; omdat AVB vlak aan de oostgrens op de loer ligt; omdat bij een volgende serie uitbraken de overheid ons zal vragen: 'Hebben jullie in vijf jaar een betere organisatie van je bedrijfstak gemaakt?' en wij moeten zeggen: 'Helaas niet'. Omdat de varkens- en pluimveehouderij, die de vergoeding voor 50% medefinanciert, nog harder zal roepen ermee te stoppen. En omdat de RVV opnieuw moeite zal hebben om de verdachte gebieden snel te kunnen screenen. En ik weet nu al wie dan de verwijten zullen krijgen. Inderdaad, niet de imkers die de afspraken hebben genegeerd.

Hoe nu verder?

Het spreekt vanzelf dat de Bedrijfsraad niet opnieuw veel energie gaat steken in het maken van afspraken.

Wij doen wél een dringend beroep op:

- organisatoren van markten om opnieuw een logboek bij te houden van aan- en afvoer;
- koninginnentelers en bevruchtungsstations, om een goede administratie te voeren van de afnemers van larven of inzenders van bevruchtungskastjes;
- secretarissen van verenigingen om alle georganiseerde reisbewegingen goed vast te leggen;
- alle imkers om precies vast te leggen waarheen met welke volken wordt gereisd.

Wij hopen van harte dat nieuwe uitbraken ons bespaard zullen worden, maar als ze komen hebben we tenminste enige mogelijkheid om de schade te beperken.

Dus nu geen nieuwe afspraken maar een beroep op verantwoordelijkheid.

Bijen: trekpleister in het hele land

Ik sta aan de vooravond van mijn bezoeken aan enkele bijenteeltmusea. Dit jaar zullen we in Bijen daar wat aandacht aan besteden. Behalve deze 'trekpleisters' zijn er door het hele land heen, zij het op wat kleinere schaal, veel meer noemenswaardige exposities, tuinen en parken en dergelijke. Het zou te ver voeren om ze allemaal in dit maandblad te bespreken (in de oudere informatiegidsen van de VBBN, tot en met 1994, staan de meesten vermeld). Daarom deze korte inleiding vooraf, waarmee ik vooral mijn bewondering wil uitspreken voor al die vrijwilligers die op dit terrein actief zijn.

Onverwachte plaatsen

Ik was blij verrast toen ik samen met onze jongste dochter enkele jaren geleden op een veel te warme zomerdag de Apenheul bezocht. De aaibaarheid van die grote groep loslopende kleine 'vierhanders' was mij al bekend. Dat ik hier ook nog een goed bevolkt bijenstalletje zou ontmoeten, had ik niet verwacht. Of, om nog een voorbeeldje te geven, zoals die keer dat ik overnachtte in Meijel. Tijdens een avondwandeling liep ik bijna als vanzelf, in ieder geval vanzelfsprekend, de bordjes 'Bijenpark' achterna. Lokale imkers heb ik er niet ontmoet, die avond. Dan had ik er 's middags al bij moeten zijn. Ik heb er niettemin met grote bewondering rondgelopen. De tuin was vrij toegankelijk. Een mooie bijenstal, bijenvolken, verschillende plantengroepen, meer dan de moeite waard. Wat ik maar zeggen wil, op de meest onverwachte plaatsen kunnen we zulke tuinen en parken tegenkomen.

Grote inzet

Door het hele land zijn er bijenhoudersverenigingen die met grote inzet, vaak ondersteund door lokale overheden, een eigen bijenpark hebben ingericht. In veel gevallen vindt men er naast een bijenstal ook een voorlichtingsgebouwtje. Op regelmatige tijden zijn zulke tuinen voor publiek geopend. Even vaak worden er allerlei cursussen georganiseerd. Dat alles bij elkaar, tezamen met het vaak arbeidsintensieve onderhoud aan de tuin, vraagt natuurlijk een grote inzet van leden. In de loop der jaren heb ik er enkele 'beroepsmatig' mogen bezoeken. Altijd trof ik er enthousiaste imkers, die met passie over hun tuin vertelden en die, al zullen ze dat zelf niet snel toegeven, veel energie steken in zulke activiteiten. Voor de totale imkerij zijn zulke parken en tuinen van onnoemelijk belang. Vooral omdat zij niet alleen door imkers worden gebruikt maar omdat er juist veel publiek op een positieve wijze in aanraking komt met ons aller liefhebberij.

Op kleine schaal

Daarnaast kennen we verschillende natuur- en openluchtmusea die voorlichting geven over de honingbij. Al dan niet beroepsmatige imkers hebben op hun bedrijf vaak een aantrekkelijke mogelijkheid iets over de bijenteelt op te pikken. Door verzamelaars worden vaak delen van hun privé collecties tentoongesteld. Zo wordt er vaak in een zekere anonimiteit heel veel goed werk verzet ter promotie van de Nederlandse imkerij.

113

A. Verenigingsstal VBBN subvereniging Enschede, Ledeboerpark (1994).

B. Opvallend vlechtwerk bij Cees van Holland.

C. Bijenschans 'De Voskuile', VBBN subvereniging Hattem/Wezep. Foto's: Ab Kuypers

Voor wie bestemd?

Soms, zoals ook nu weer bij het voorbereiden van een serie artikeltjes over bijenteeltmusea, vraag ik me af voor wie deze feitelijk bestemd zijn. Hetzelfde geldt natuurlijk voor al die andere plaatsen waarnaar excursies kunnen worden georganiseerd. Uiteraard in de eerste plaats voor de imkers zelf. Maar er is een meerwaarde. Het bestaansrecht van musea wordt in het algemeen erkend. Zij bewaren immers stukjes historie betreffende het thema waarvoor zij zijn ingericht. Zo kunnen we de bijenteeltmusea beschouwen als bewaarders van het erfgoed van imkers. Hoe en op welke schaal dat gebeurt, daarover hoop ik in de loop van de komende maanden te mogen berichten.

bijen

FOTO VAN DE MAAND

Bijenstal uit (1984) van dhr H. de Bock uit Oudenaarde België

Beste Ab,

Ik moet nog even terugkomen op jouw vorige brief voor wat betreft het ongewild verbasteren van de bijenvolken, omdat imkers uit de omgeving zonodig met 'vreemde' bijenrassen moeten experimenteren. Maar daar zijn we toch al heel lang mee bezig? Denk maar aan de Italianen die, weet ik hoe lang geleden al, hier naartoe gehaald zijn om 'ons' Westeuropees zwarte bijtje te verbeteren. Waarom? Die zwartjes van ons hadden een paar vervelende eigenschappen. Ze zwermde te vlug, waren stekelig en ik weet niet wat er nog meer aan mankeerde. Wat ze daarentegen wel goed konden was hier in ons klimaat uitstekend overwinteren, ze waren 'self supporting', stopten op tijd met broeden. Als je gaat kruisen dan win je wat en verlies je wat en of het uiteindelijk allemaal goed is weet ik niet. Wat ik wel weet is, dat wij altijd al met bastaarden hebben gewerkt. Daarom is ons 'selecteren' ook veelal natte vinger werk. Temeer omdat je de bevruchting ook al niet in de hand hebt. Als je doelgericht wilt werken moet je gewoon raszuivere bijen hebben, die iedere eigenschap (goed of slecht) ook echt overerven. Ik persoonlijk zou ze best willen hebben, maar ik vind het gewoon te veel gedoe. Een reëel gevaar is ook dat je de voorkeur gaat geven aan een matige raszuivere moeder en misschien een hele beste bastaard koningin dood knijpt.

Natuurlijk ben ik met je eens dat je voor een goede honingoogst veel dracht en mooi weer moet hebben. Maar er is meer. Bijvoorbeeld de volken op tijd in conditie hebben, ze goed laten overwinteren, geen voortijdige zwermneiging, met ander woorden, de goede dingen op de juiste tijd doen (of juist laten). Dat bedoel ik eigenlijk ook met deskundigheid. Want laten we eerlijk zijn, het zijn altijd dezelfde imkers die de grootste oogsten hebben. Prutsen we niet te veel met de volken?

Zeg Ab, ik las in het januarinummer een interessant artikel over voorjaarsontwikkeling en hoe een Duitse beroepsimker daarover denkt en daarnaar handelt. Wat denk jij, zou dat ook van toepassing zijn bij onze bijen? Groeten en tot schrijfs maar weer,

Harry

Hallo Harry,

Neem me niet kwalijk, ik vind je laatste brief er eentje met een hoog relativeringgehalte. Ik weet niet of dat je bedoeling was. Met je opmerking ten aanzien van kruisen 'je wint wat en je verliest wat' leg je volgens mij een klein bommetje onder al dat serieuze gedoe wat betreft selecteren. Eerst echter nog een opmerking over de slechte eigenschappen van onze 'oorspronkelijke' bij. Wat betreft het zwermgedrag heb ik ook wel eens horen beweren dat dat vanzelf een stuk minder wordt en is geworden nu de Nederlandse imker niet meer in korven en op de heide imkert en zich toelegt op het verkrijgen van zwermen. Ook een voortdurende zelfde handelwijze zou het karakter van een bijenras kunnen beïnvloeden. Wat betreft die stekeligheid weten we allemaal dat er plenty imkers zijn die daar juist van gecharmeerd zijn. Hiermee kom ik terug op jouw 'bommetje'. Het ras waarmee men imkert heeft dus misschien meer te maken met een zekere liefde voor een bepaald ras dan alleen met beter presteren. En dat is dan, mogelijk zelfs voor mij, een argument van enige importantie om dat gedoe met uitheemse bijenrassen te kunnen plaatsen. De bewering dat steekgrage bijen meer honing produceren laat ik voor wat het is. Op het moment dat ik je deze brief schrijf zijn we nog helemaal niet op de hoogte van de voorjaarsontwikkeling van onze bijenvolken. Hiermee kom ik op je vraag wat ik vind van het verhaal in het januarinummer van **Bijen**. Heel interessant, laat dat duidelijk zijn. Maar toch heb ik mijn twijfels over de waarde van zulke 'uitheemse' informatie. Ten eerste werkt Karl Pfefferle in toch wel andere omstandigheden dan wij hier in Nederland. Klimaat en omgeving verschillen nogal. Van Iersel geeft dat zelf ook aan. Daarnaast vind ik dat er zo vroeg in het jaar nogal behoorlijk gemanipuleerd wordt in genoemde methode. Als je bedenkt dat wij in onze omstandigheden vaak vrij laat pas onze volken kunnen inspecteren, dan geloof ik niet dat wij aan de methode Pfefferle moeten beginnen. Hoe aanlokkelijk het allemaal ook lijkt. Bovendien raakt het drijfvoeren om maar iets te noemen bij ons uit de mode. Niet voor niets overigens. Tegenwoordig geldt toch: 'de volken zolang mogelijk met rust laten in het voorseizoen'. Dus alles bij elkaar geloof ik er niet in. Tot slot nog even een opmerking over 'deskundigheid', dit betekent: kennis en ervaring. De meeste imkers bezitten dat wel. Ondanks dat blijft er toch een grote groep bijenhouders behoren tot de klasse van 'klungelaars', en dat bedoel ik niet denigrerend. Echt onder de knie krijgen zij om de een of andere reden het vak niet. Ik moet eerlijk bekennen dat ik zelf vaak ook niet begrijp waaraan ik soms zulke grote, sterke, goed werkende bijenvolken 'te danken' heb, want eigenlijk klungel ik ook maar iets aan, ondanks mijn verworven deskundigheid. Maar ik wil daar graag een volgende keer op terug komen.

Groeten, Ab

't Schuurtje opendag 8 mei

Kort nadat hij aan de Oud Loosdrechtsedijk 115 bij Lientje introk met zijn bijen, leerde ik hem kennen: Evert van Ginkel. Een boeiende man, die in zijn 'schuurtje' temidden van het plasseengebied al weer meer dan 15 jaar de Gooise imkers aan hun bijen-spullen helpt. Oorspronkelijk was hij boer/varkensfokker in het Amersfoortse, onder de rook van Nijkerk, van een gemengd bedrijf. Toen zijn vrouw jong kwam te overlijden, bleef hij achter met drie jonge kinderen. En als hij vertelt hoe in 1971 zijn hele varkensbestand werd vernietigd vanwege de 'snuffelziekte', die nu met varkenspest wordt aangeduid (?), schieten de tranen hem weer in zijn ogen.

116

De 'bijenweide' aan de dijk kreeg gestalte op de 2.500 m² om zijn huis en 'schuurtje'. Alles in samenspraak met Lientje, die zelf ook bijen had. Samen verzorgen ze nu zo'n 25 kasten. Dat er verder nog ganzen, zwanen en eenden in het waterrijke gebied bivakkeren, zal u uiteraard duidelijk zijn, ze maken deel uit van de leefgemeenschap. Evert is lid van de Buckfastteeltgroep 'De Rading'. Beijvert zich o.a. met het overlarven en stimuleert de koninginnenverkoop, omdat zachtaardige bijen het werken in de kast toch iets plezieriger maken. Hij is lid van de Buckfastvereniging Nederland en onderhoudt uitwisselingscontacten met Denemarken. Uiteindelijk willen we toch een makke bij in de kast, die zich zwermtraag manifesteert en nauwelijks berookt hoeft te worden.

Evert van Ginkel

Op 8 mei, Hemelvaartsdag, heeft Evert open huis. Wim Wolk verzorgt voorlichting over Buckfastbijen en koninginnenteelt, met videobeelden. Een unieke presentatie, gemaakt door de Belgische Imkersbond. Rob Veldhuizen en Johan Calis zijn aanwezig om een video over de varroamijt, van de Zwitserse imkersbond, van commentaar te voorzien. Kortom, het wordt een dag voor de imker om er 'bij' te zijn. Evert rekent dan ook op een grote imkersfamilie. En wie hem nog niet kent, heeft nu de gelegenheid om hem te leren kennen.

Rob Molenaar

Pollen worden verteerd

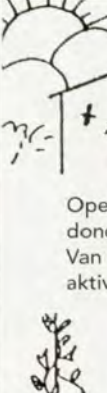
De heer Beekman geeft in **Bijen** 6(2): 52 (1997) een interessant verslag van zijn bezoek aan een imker in Beieren. Deze imker, de heer Irgmeijer, vertelt hem het verhaal dat al die nuttige stoffen, die in pollen zitten niet door de mens opgenomen worden. Want, zo deelt de imker mee: 'stuifmeelkorrels zijn te hard om door maagzuur opgelost te worden'. In wanhoop vraagt de heer Beekman zich vervolgens af of er een lezer is die weet of deze mededeling werkelijk waar is.

Gelukkig, de mededeling van imker Irgmeijer is niet juist! Pollen worden wel degelijk goed door het menselijk lichaam opgenomen. In de jaren 80 circuleerde dit verhaal ook hardnekkig, vooral op verpakkingen van bepaalde buitenlandse producten met speciaal geprepareerde pollencapsules. Daarom hebben wij - d.w.z. ondergetekende en medewerkers - in 1989 aan het laboratorium van de Keuringsdienst van Waren in Haarlem, een aantal experimenten uitgevoerd. Van drie soorten pollen (koolzaad, heide en rozebottel) werd telkens 1 gram in namaak maagzuur (d.w.z. 0,0025%

Alles van en voor de bijen
Imkerij 't Schuurtje

Oud Loosdrechtsedijk 115
1231 LS Loosrecht
Tel. 035-5824104

Open dag bij Imkerij 't Schuurtje' op
donderdag 8 mei a.s. (Hemelvaartsdag)
Van 9.30 tot 17.00 uur met tal van
aktiviteiten en demonstraties.

- Ruim gesorteerd in Imkers artikelen
- Met interessante aanbiedingen
- Voor iedere klant een leuke attentie

Oudloosdrechtsedijk 115 1231 LS Loosrecht
Tel: 035 582 4104

zoutzuur) gebracht. Dit mengsel werd verteerd door het 1 uur bij 37°C, op lichaamstemperatuur, te schudden en daarna nog één uur bij 37°C te laten staan. De praktijkomstandigheden werden dus nagebootst. Daarna werd het 'verteerde' stuifmeel gescheiden van het namaak maagzuur.

De pollen

De verteerde pollen werden microscopisch bekeken om te zien of de behandeling met maagzuur iets met het stuifmeel had gedaan. Duidelijk was te zien dat bij alle drie de pollensoorten de inhoud van de pollenkorrel in het maagzuur was gestroomd en dat een leeg huidje was overgebleven. Dat uitstromen vindt plaats door de kiemopeningen in de wand van de pollenkorrel. De inhoud van de pollenkorrel bevat nu juist de voor het lichaam waardevolle stoffen (eiwitten, vitaminen, mineralen, sporenelementen). Het lege huidje (de exine genoemd) is onverteerbaar en valt onder de categorie 'ruw vezel', tegenwoordig eveneens van belang i.v.m. de darmwerking.

Het namaak maagzuur

Als het stuifmeel inderdaad verteerd was dan zouden in het maagzuur een aantal belangrijke mineralen en sporenelementen afkomstig van dat stuifmeel terug te vinden moeten zijn. Daarom werden, met behulp van de AAS techniek (atoomabsorptie spectrometrie), de hoeveelheden kalium, calcium en magnesium (mineralen) en de hoeveelheden zink, koper en mangaan (sporenelementen) in het maagzuur gemeten. Inderdaad werden de genoemde mineralen en sporenelementen voor bijna 100% teruggevonden!

Een voorbeeld: in 1 g rozebottelpollen zit van nature 0,975 mg magnesium. Uit 1 g rozebottelpollen kwam in het namaak maagzuur 0,918 mg magnesium terecht. Van het totaal aanwezige magnesium was dus 94,2% in het maagzuur overgegaan: een zeer mooie score.

Conclusie

De wetenschappelijke zwartkijkers hebben ongelijk: uit de experimenten volgt dat stuifmeel vrijwel volledig door de mens verteerd wordt. Voor wie het allemaal nog eens uitgebreid na wil lezen: in (toen nog) het Groentje van 1990, pagina 5-8 staan deze experimenten beschreven, geïllustreerd met foto's door de microscoop van pollen voor en na behandeling met maagzuur.

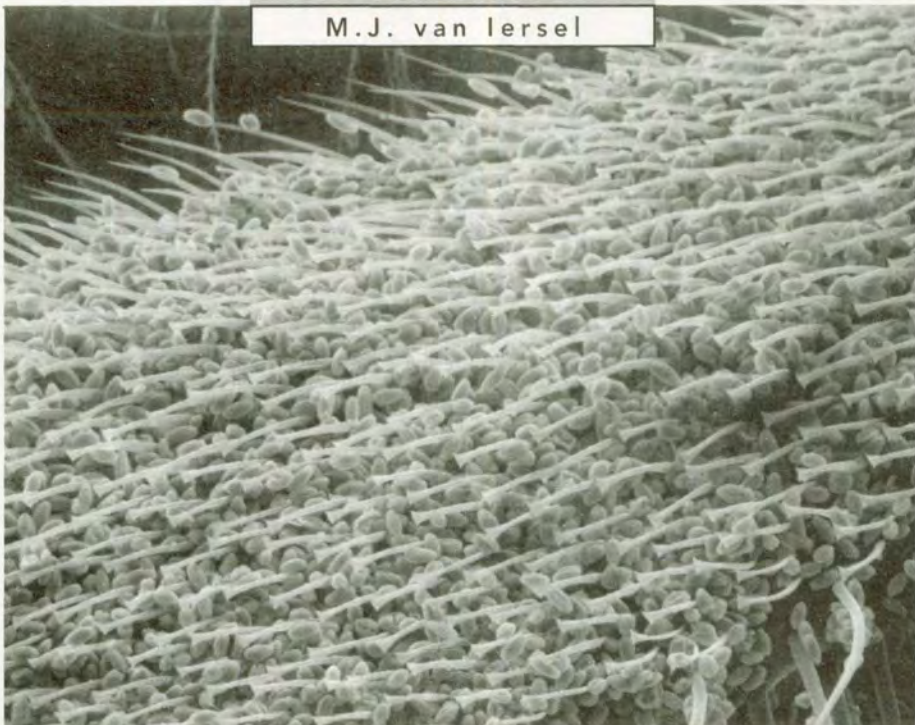
Jaap Kerkvliet, Inspectie Gezondheidsbescherming

Imkeren in het jaar 2000

De tijd dringt en het milieu dwingt. Twee redenen om ons eens te bezinnen op onze manier van imkeren. Als dat echter niet uit ons zelf komt, worden we er wel toe gedwongen. Steeds vaker klinken er kritische geluiden vanuit de hoek van natuurbeschermers ten aanzien van onze manier van imkeren.

'Bijenvolken zijn de mestvarkens van de imkers', lijken ze te willen zeggen. De imkers zelf weten - het beste - wat dat betekent. Het houden van bijenvolken houdt in dat wij ze een optimale nestgelegenheid bieden, ieder jaar bijvoeren met suiker en bij ziekten een beroep doen op de chemie. Is ons eigen drachtgebied niet toereikend of hebben we teveel volken dan moeten we reizen. Door deze mobiliteit komen er grote concentraties van bijenvolken op bepaalde lokaties, een onnatuurlijke situatie. Ze zijn dan tijdelijk grote concurrenten voor onze wilde bijen, hommels, vliegen en vele andere insecten. Geen wonder dat instellingen als Staatsbosbeheer en vooral Natuurmonumenten steeds vaker regulerend gaan optreden. Wordt het niet hoog tijd om eens aandacht te schenken aan het 'ecologisch imkeren'. Imkeren ten behoeve van de natuur, niet meer en niet minder. Dit is een bewuste keuze met de nodige consequenties voor diverse belangengroepen. Het zou wel eens een (economische) revolutie betekenen als voor het ecologisch imkeren, net als in de landbouw, beheersovereenkomsten zouden worden afgesloten. Het zou mooi zijn als dit ecologisch imkeren ook nog eens gepaard zou kunnen gaan met 'natuurlijk' imkeren, zoals dhr. W. Leusink - een beginnend imker uit Zwolle - zich dit voorstelde (*Bijen* 5(12): 346 (1996)). Onze honing is geen 'bij'verdiende meer, zoals vroeger in de bijenteelt vaak noodzaak was. Wil je naar een eerlijk en hoogwaardig natuurprodukt, wat is er dan mooier dan **raathoning**. Natuurlijk kleven er wel een paar probleempjes aan, maar met elkaar zijn we best in staat deze op te lossen.

Ik ben mij zeer wel bewust een gevoelig punt aangeraakt te hebben, wat mij niet in dank zal worden afgenomen, maar daarom hoeft het nog geen taboe zijn. We kunnen hierover, als volwassen imkers met alle visie en 'know-how' in eigen huis, toch wel een zindelijke en vruchtbare gedachtenwisseling houden? Hoe gaan we verder in het jaar 2000?... Of laten we alles maar gewoon over ons heen komen? Misschien een sub-thema voor de feestrede in ons jubileumjaar? **P. Jager, Putten.**

Vergrotingsfactor > 1000 x

De achterpoot van de werkster

Stuifmeel, stuifmeel en nog eens stuifmeel, 30 tot 60 kg per jaar per volk. De bij is er helemaal opgebouwd om het stuifmeel gemakkelijk te kunnen verzamelen. Wie een bij met een vergrootglas bekijkt ziet hoe behaard zij is. Deze beharing is ideaal om stuifmeel op te vangen. Zodra een bij op een bloem komt waarvan de helmknoppen het rijpe stuifmeel loslaten, raakt ze bedolven onder het stuifmeel. Het blijft in alle haren van haar pels hangen. Met behulp van de pootjes wordt de pels uitgeborsteld en wordt het stuifmeel verzameld. Uiteindelijk komt het in de stuifmeelkorfjes op de achterpoten terecht. De bij die uitvliegt op stuifmeeldracht gaat zelf actief het stuifmeel verzamelen door het los te maken uit de helmknoppen. De achterpoten hebben een gespecialiseerde inrichting voor het verzamelen en vervoeren van het stuifmeel, waarvan u nog foto's te zien krijgt. Zover is het nog niet. De foto van deze maand laat de *tibia*, de scheen van de achterpoot zien. Op de buitenkant van de scheen zit het stuifmeelkorfje en op de binnenkant heeft de bij een

flinke beharing. De foto laat deze behaarde binnenkant zien en illustreert goed hoe doelmatig de beharing is voor het verzamelen van het stuifmeel. Dit stuifmeel moet nog naar het stuifmeelkorfje getransporteerd worden. De foto laat drie soorten haren zien met vaag op de achtergrond nog een vierde vertakte soort. We zien de plat afgetopte haren waartussen het stuifmeel zit. Aan de linkerzijde van de scheen zijn spitse haren te zien en aan de rechterkant zijn de stijve haren van het stuifmeelkorfje nog net zichtbaar.

Ecomuseum een omweg waard

F.P. Bohlmeijer

Veel Nederlanders, dus ook imkers, gaan met vakantie naar Frankrijk. Weinigen zullen weten dat tussen Limoges en Clermont-Ferrand het Ecomuseum van Mike Evans ligt. De expositie over bijen en andere insecten is bijzonder interessant, maar een rondleiding en uitleg door Mike is een belevenis. In onderstaand artikel leest U er meer over.

Tijdens een bezoek aan de Limousin in 1976 raakte Mike Evans, toen nog student biologie in Oxford, gefascineerd door de natuurlijke rijkdom van het Plateau de Millevaches. Hij besloot er te blijven en als boerenknecht in zijn levensonderhoud te voorzien. Al snel ontdekte hij dat het gebied uitermate geschikt is voor de bijenhouderij. Veel wilde natuur, een rijke flora met heide en dopheide en weinig milieuvervuiling. En de kwaliteit van de honing van de 'Montagne Limousin' wordt door de gebruikers hogelijk gewaardeerd. In 1980 vestigde hij zich als imker en had ongeveer 400 volken, verdeeld over een aantal bijenstanden verspreid over het gebied. 'Imker zijn staat voor mij gelijk aan oog hebben wat er om je heen in de natuur gebeurt', zegt Mike. En dat is dan ook de reden dat hij een 'Cité des Insectes' heeft ingericht. Niet alleen de bijen en de bijenhouderij hebben daarin hun plaats, maar alle insecten, zeker

die op het Plateau de Millevaches voorkomen. En veel van die insecten worden in hun natuurlijk milieu getoond. In het Ecomuseum kunnen groot en klein veel leren en bekijken. Maar het meest interessant is de rondgang door de tuin en de uitleg in het bijenmuseum. Met zijn net vangt hij allerlei insecten uit de lucht of uit de vijver en de kinderen hangen aan zijn lippen. Ze verdringen elkaar zelfs om de meest griezelige beestjes vast te mogen houden. En de manier waarop hij over van alles vertelt, is zo beeldend dat je echt de Franse taal niet perfect hoeft te beheersen.

Waar is dat museum?

Neem in Eymoutier de D940 in de richting van Tulle. Ga in Plainartige linksaf en volg de D81^A en na enkele kilometers door een bijzonder fraai landschap komt men bij het museum.

119

Enkele oude bijenkastjes in het museum.

Mike Evans in actie. Foto's: F.P. Bohlmeijer

Als in de onderstaande lijst wel een telefoonnummer, maar geen adres vermeld wordt, is dat om te voorkomen dat u onaangekondigd om larven komt. Veelal zal men een kleine vergoeding voor de larven vragen.

OVERLARFDAGEN CARNICA

Overlarfdagen georganiseerd door de Carnicavereniging Oost-Nederland

Meppen

Zaterdag 7 juni 1997 15.00 uur. Beschikbare lijnen: 03, Celle, 07, Punt van samenkomst in overleg met de contactpersoon Albert Koops, De Wulp 75 Vriezenveen, 0546-562523.

Oldenzaal

Van half mei t/m eind juni kunt u op het nieuwe Carnica-proefstation 'Het Hulsbeek' te Oldenzaal elke zondag larven halen van de Carnicalijnen: Celle, 03, Peschetz (Menge) en 1075. Graag een afspraak maken bij Stef Leushuis in Deurningen, 074-2772489 of bij Johan Olde Dubbelink in Oldenzaal, 0541-515228.

Deurningen

G. Lutke Velthuis, 074-2772514. Gedurende het gehele seizoen kunt u hier, na afspraak, larven halen van de Carnicalijnen Celle en 03.

Glanerbrug

Roelof Waaijer, 053-4612416. Op dit adres zijn, na telefonische afspraak, larven beschikbaar van verschillende Carnicalijnen. **Brengen van bevruchtungskastjes van Twente naar Lemmer.** Vanuit Enschede, Pathmossingel 150 en Vriezenveen, Verzetstraat 54, verzorgd Roelof Werkman, 053-4315349, de transporten van en naar het landbevruchtungsstation Lemmer. De transporten vinden plaats op de volgende data: 24 juni brengen, 1 juli halen en brengen en 16 juli halen. Aanleveren van de kastjes in overleg met Roelof Werkman. Dit jaar mogen ook weer 3-raams kastjes worden ingestuurd. Uiteraard voorzien van darrenroostertje.

OVERIGE OVERLARFMOGELIJKHEDEN CARNICA

Op de volgende adressen kunt u, voor zover men thuis is, het hele seizoen terecht (na telefonische afspraak). J. Kruit, Ter Apel (Gr.), 0599-581471, Carnicalijn 07. E. Pieters, Maarn (Utr.), 0343-441651, verschillende Carnicalijnen. R. Kakes, Lemmer (Fr.), 05146-2066, Carnicalijn 03.

OVERLARVEN VAN LICENTIENEMERS VAN BUCKFAST BELANGEN VERENIGD

Teeltgroep Pampus

P. de Koning, Proosdijland 14, 3645 LA Vinkeveen, 0297-262061
D. Lems, Parelduiker 16, 3831 GH, Leusden, 033-4942994
F.W.J. 't Hoen, Horsterweg 194, 3853 JH Ermelo, 0341-552670. Er wordt overgelarfd na telefonische afspraak.

Teeltgroep Buckland

G.F. Meijerink, Halo 22, 1747 EB Tuitjenhorn, 0226-395546
Th. Ebbink, Schutwijk 1, 7916 TT, Elim, 0582-352025
M. Veldhoen, Zwartekolkstraat 23, 7384 DB, Wilp, 0571-261586
R. Heuwekemeijer, Oosterbeintummerweg 5, 9171 GE Blija, 0591-562595

L. Hakvoort, Duinweg 115, 1871 AG Schoorl, 072-5093784
14 juni te Leiden, na telefonische afspraak met elk der leden.

Teeltgroep Fiveldal

A. de Witt, Hoofdweg 77, 9626 AB Schildwolde, 0598-422293
19 mei, op Tweede Pinksterdag te Amen tijdens de Open dag van 'het Ielgat' (10.00-12.00 uur). 31 mei, na telefonische

afpraak. Graag ruim van tevoren bellen.

14 juni 1997 op de Bijenmarkt te Eelde/Paterswolde (11.00-12.00 uur). en verder op telefonische afspraak.

Teeltgroep Zuid

C. Coremans, Marnixstraat 1, 4873 GM Etten-Leur, 076-5014116

H.J. v.d. Berg, Gouv. v. Sonsbeeklaan 17, 5953 CE Reuver, 077-4742587

C.N.M. Haan, Bos en Beemdweg 131, 5048 TB Tilburg, 013-4563563

F. v.d. Heuvel, Hoofdstraat 77, 5473 AP Heeswijk, 0413-292603

B. Klöpping, Puttenstraat 30, 6026 XS Maarheeze, 0495-591828

P. Verkooijen, Stationsweg 22, 4451 HK Heinkenszand, 0113-562476

3 mei en 24 mei: P. Verkooijen

3 mei en 31 mei: F. v.d. Heuvel.

10 mei en 14 juni: C. Haans (en verder volgens telefonische afspraak).

10 mei en 14 juni: B. Klöpping (en verder volgens telefonische afspraak).

17 mei en 7 juni: H. v.d. Berg.

17 mei en 21 juni: C. Coremans

Overgelarfd zal worden van de onderstaande lijnen:

B164 = .94- B182 B171 : .92- B193 B314 : .90- B343

BO214 : .89- B232 BO379 : etc.

TGZ0395 = .95- B281 B182 : .94- B105 B171 : .92- B195

B314 : .90- B242 BO288 : etc

Wilt u zich enkele dagen van te voren even melden? Dank u.

Imkerij Immenhof

M & G. Hallmans, Rijksweg 224, 6582 AB Heumen, 024-3584543. 24 mei en 7 juni, graag ruim van tevoren telefonische afspraak maken.

Teeltstation Ameland

G. v.d. Velde, Van Lochemstraat 67, 9731 MD Groningen, 050-5421794

Op de Open Dag van de Bijenstand 'het Ielgat' te Amen (2de Pinksterdag van 10.00-12.00 uur) en op de Open Dag van de Fa. H.T. van Dam te Jubbega op 31 mei.

Teeltgroep proefbijenstand 'De Hondsrug' i.o.

R. Jonker, Provincialeweg 8, 9363 TK Eext, 0592-261499
B. Pranger, Eexterweg 9, 9468 TG Annen, 0592-271826, b.g.g. 0592-389349. Op telefonische afspraak en op Tweede Pinksterdag op de Open Dag van de Bijenstand 'het Ielgat' te Amen op 19 mei 1997 (10.00-12.00 uur).

OVERLARVEN DOOR OVERIGE BUCKFASTGROEPEN

Buckfastteeltgroep 'de Rading'

Loosdrecht: Imkerij 't Schuurtje, Oud Loosdrechtsedijk 115, Oud Loosdrecht. U kunt hier overlarven tijdens 'Open Huis' op 8 mei. Vervolgens op 17-5, 24-5, 31-5, 14-6 en na afspraak op andere data. De larven zijn afkomstig van dochters van KB 141 en KB 237. Graag van te voren bellen naar 035-5824104

Anna Jacobapolder

Hier kunt u het hele seizoen, na afspraak, terecht bij dhr. Michael van der Zee, 0167-572522

BEVRUCHTINGSSTATIONS 1997

Zoals gebruikelijk dienen de bevruchtungskastjes vrij te zijn

van darren. De vlieggaten moeten zijn voorzien van een *geponst* darrenroostertje met een doorgangsruimte van maximaal 5,2 mm (contoleren!). Koninginnen in de kastjes mogen wel gemerkt worden, als het maar niet met een merkplaatje is. De kleur van het merkje hoort dit jaar geel te zijn. Een geel stipje dus.

Onder bepaalde voorwaarden accepteert Lemmer kastjes zonder darrenroostertje. Deze voorwaarden zijn dat gebruik wordt gemaakt van kleine 1-raamskastjes waarvan de zijanten uit glas bestaan, de zogenaamde EWK's. EWK's waarin darren voorkomen worden geweigerd, ook al gaat het maar om één dar. *Graag aandacht voor het volgende:* Denkt u aan de juiste hoeveelheid bijen in de kastjes! In een gewone EWK hoort 200 ml bijen. In een kleine (Erlanger) EWK hoort 60 ml. Genoeg voedsel is ook belangrijk. De EWK's hebben 500 g suikerdeeg nodig. Om roverij te voorkomen is het verstandig om suikerdeeg zonder honing te gebruiken. Suikerdeeg is in de handel kant en klaar te koop. Het staangeld is in Marken en Lemmer f6,50. Voor de andere stations kan de beheerder u over de prijs inlichten.

CARNICA STATIONS

Bevruchtungsstation Lemmer

Op dit station staan darrenvolken van de carnicalijn 03. Vanaf half mei kunnen bevruchtungsfolkjes worden gebracht op dinsdag- en donderdagavond en op zaterdagmorgen. Hoewel er voorkeur is voor de zogenaamde EWK's zijn dit jaar ook weer 3-ramers welkom. Graag tevoren een afspraak maken met één van de beheerders. Dhr. Töben, 0514-562386 of dhr. Kakes, 0514-562066.

Bevruchtungsstation Neeltje Jans (Zeeland)

Op dit station staan darrenvolken van de Carnicalijn 07. De bevruchtungsfolkjes kunnen worden aangeleverd op 7 juni of 5 juli. Graag tevoren een afspraak maken met de beheerder dhr. P. de Meester, 0118-616966.

Bevruchtungsstation Kreverhille (R.K.H.)

Dit bevruchtungsstation is een initiatief van Belgische en Nederlandse koninginnentelers en is gevestigd in het grensgebied. Het station is geopend van 1 juni tot 1 augustus. Folkjes kunnen worden aangeleverd tot 15 juli. Om gebruik te maken van dit station moet men lid zijn van de vereniging die dit station beheert. Het lidmaatschap kost BEF 200 of f11,-. Daarnaast moet per kastje aan staangeld BEF 75 of f4,- worden betaald. Voor dit station worden preventieve maatregelen getroffen ter voorkoming van Amerikaans vuilbroedsbesmetting (AVB). Voor inlichtingen: C. Dewindt, Meerdonk België, 03-773-3232 of G. Arens, Hulst Nederland, 0114-314819.

BEVRUCHTINGSSTATIONS ONDER AUSPICIËN VAN DE VERENIGING BUCKFAST BELANGEN VERENIGD

Bevruchtungsstation Eemshaven

Beheerder: J. Heuker, Spijk, 0596-591545.

Dit bevruchtungsstation is omgeven door tientallen Buckfastvolken. Het station is geopend vanaf 7 juni. Inzenden van kastjes na overleg met de beheerder.

Proefbijenstand / bevruchtungsstation 'De Hondsrug'

Beheerder R. Jonker, Provinciale weg 8, 9463 TK Gieter, 0592-261499. Op dit station staan darrenvolken van de lijnen BP 391, Ug 4092 en HD 217. Van 1 juni t/m 10 augustus kunt u hier, na telefonisch overleg, terecht. Op dit station zijn geen drieraams kastjes welkom.

Bevruchtungsstation Hompelvoet

Beheerders C. Boot, Zeeanemoonweg 26, 4325 BZ Renesse, 0111-461681 en A. Fontaine, Anjelierenlaan 49, 4382 VD Vlissingen, 0118-419297. Op dit station staan darrenvolken van de lijn Buckfast 171

EILAND-BEVRUCHTINGSSTATION MARKEN '97

Ed Oortman Gerlings

Bevruchtungsstation Marken is in 1996 niet open geweest! Reden: Door het late voorjaar waren er te weinig darren. De voorjaarsontwikkeling viel ook erg tegen. Om uw teleurstelling over slechte bevruchtungsresultaten te voorkomen heb ik besloten het station dat jaar gesloten te houden. Jammer dat enkele onder u het met deze beslissing niet eens waren.

Uiteraard heb ik zelf mijn jonge moeren, voor de in 1998 benodigde darrenvolken, wel op Marken laten bevruchten. Het resultaat was bedroevend! Nog slechter dan in '95 (52 %). Ik denk dat ik de reden hiervan gevonden heb. De laatste jaren is het zwaluwenbestand zeer toegenomen. Zo zelfs dat de gehele dag zo'n 10 tot 15 stuks vlak over de bomen scheren. Ook als het warm en zonnig weer is blijven ze daar laag vliegen terwijl ze elders hoog in de lucht hun prooi zoeken. In literatuur heb ik gevonden dat jonge koninginnen bij het verlaten van de kast eerst een oriëntatieronde maken en dan op weg naar de darrenverzamelplaats pijnsnel omhoog schieten en daardoor dus makkelijk door de zwaluwen gepakt kunnen worden. Uit eigen waarnemingen heb ik kunnen vaststellen dat de darren en ook de werksters meer horizontaal van het station wegvliegen, waardoor ze waarschijnlijk minder kwetsbaar zijn.

Als het zwaluwenbestand ook in '97 zo groot blijft ben ik bang dat u er rekening mee moet houden dat het bevruchtungsresultaat voor Marken tussen de 30-50 % ligt. Indien u een oplossing voor dit probleem weet, neem dan even contact met mij op!

De darren voor 1997 stammen af van dezelfde lijn als die van 1996 en zijn dus zonen van de dochters van de deense moeder KB 202. Het teeltregister luidt:

KB202 = .92- KB245XKB131 :.89- KB131XHR136 :.87- KB116X01130 :.86-

S182XS182 :.85- S182XB379 :.82- B135XB132 : etc.

Mij is in 1996 van deze lijn opgevallen dat de volken een trage start hadden. Voor verdere omschrijving zie opgave van de vorige jaren.

Het is voor '97 de bedoeling om 2 stuks z.g. 'omlopen' te houden. De eerste omloop is gepland op 7 juni brengen en 21 juni halen. Of als het in die periode slecht weer geweest is 28 juni halen. Voor de tweede omloop kan gebracht worden op 28 juni en gehaald worden op 12 juli of eventueel op 19 juli. Om teleurstellingen te voorkomen moet u vooraf een plekje reserveren. Even bellen 0299-368114, do.dagavond tussen 19.00-21.00 uur. Brengen/halen; tussen 10.00-11.00 uur, op de dijk bij de windmolens.

Voor de darrenvolken van '98 is mij door Niels Midtby (Sandeger -gaard SA) een Skärva - lijn(9221) geadviseerd. Deze tweede lijn is uiteraard Athos-vrij en stamt van de B427(424) af. De dochters heb ik ingewinterd. Ik kan er dus één compleet seizoen mee werken voor ze in '98 op Marken worden opgesteld.

Uit het bestuur

B.A.H. Visser

Belangrijkste agendapunt van de onlangs gehouden bestuursvergadering van de Imkersbond ABTB, was de voorbereiding van de Algemene Vergadering, die traditiegetrouw op de eerste zaterdag in maart zal worden gehouden.

• Besloten werd in deze jaarvergadering niet een speciaal onderwerp door een inleider te laten behandelen.

122

Hiervoor zijn twee redenen:

Voorreerst omdat op 6 september a.s. het 50-jarig bestaan van de bond wordt gevierd met een inleiding door prof. dr. P. Zonderwijk over het onderwerp 'Natuur-gebieden bij waterwinbedrijven en de mogelijkheden voor imkers daar'. Voorts bleek het bestuur van mening dat in een jaarvergadering telkens weer blijkt dat vanuit de afdelingen zelf voldoende actuele zaken worden ingebracht.

• Met betrekking tot de financiering van de bond besloot het bestuur de contributie voor 1998 in de begroting te handhaven op f30,- per lid en de bijdrage aan de Ambrosiushoeve op f10,-. De bijdrage aan de kosten voor deelname aan de jubileumviering werd bepaald op f10,- per deelnemer, waarbij ook partners van leden voor dezelfde bijdrage welkom zijn. De afdelingen ontvangen hiervan bericht.

• De heer Rob Molenaar berichtte over zijn eerste ervaring als lid van de redactie van het maandblad *Bijen* waar hij de heer W. Wieleman is opgevolgd. In *Bijen* 6(2): 55 (1997) heeft hij zich reeds voorgesteld.

Diverse zaken die in het bestuur de aandacht kregen:

• Voorstellen voor onderzoek op de Ambrosiushoeve zijn welkom, ook vanuit de afdelingen.

• Het nieuwe logo van de Imkersbond werd goedgekeurd.

• Competentiekwesties in een regio moeten, naar de mening van het bestuur, bij voorkeur in de regio zelf worden geregeld door de imkers.

• Uitbreiding en verbetering van de bijenweide kreeg bijzondere aandacht van een overlegorgaan in het Landbouwschap. Met de beperking in de taak van het Landbouwschap is dit overlegorgaan opgeheven; hoe nu verder was de vraag in het bestuur.

• Onderwijs over imkeren en voor toekomstige imkers vraagt de aandacht van het bestuur bij voortdurend.

• Reizen met bijen verhoogt het plezier van het bijenhouden, geldt dat ook voor reizen met imkers en partners? Het bestuur meent van wel!

Resultaat koolzaadoogst 1996

J. Beekman

De reisgroep 'Bavel' zal bij u zeker bekend zijn. Bavel dat onder de kring de Baronie thuishoort en aangesloten is bij de BvB NCB heeft prominente koolzaadreizigers voortgebracht, wat zich kenmerkte in gele en groene truien. Welnu, 1996 was ook voor deze imkers een slecht jaar, zie onderstaande gegevens ontleend aan het jaarverslag 1996 van de kring De Baronie:

1996 was het slechtste jaar en de slinger was niet nodig, deze kon rustig in de vaseline blijven.

Opmerkelijk is dat de gewichtafname dezelfde trend aangeeft als het aantal imkers dat mee op reis gaat. Het zou jammer zijn als de 'Baronnen' besluiten om de reisgroep op te heffen nu de drachtbron koolzaad in Nederland bijna geheel verdwenen is. Een hint: bij onze oosterburen staat koolzaad genoeg, maak eens een afspraak met de plaatselijke landbouwers c.q. beamtten die verantwoordelijk zijn in dat gebied. Maak er desnoods een tweedaagse reis van. Denk wel om gezondheidsverklaringen, van de bijen!

Van de bestuurstafel

J. Beekman

Het bondsbestuur vergaderde op 6 februari 1997 te Tilburg. De volgende zaken zijn aan de orde geweest:

• decoraties uitreiken te Bostel en Princenhage.

• Studiedag 1997: het thema wordt 'voorkomen van zwermen'. Sprekers m.b.t. dit onderwerp worden aangezocht.

• Spuitschade Boekel: monotoringsplan ligt klaar, er gaat een bericht uit naar de voorzitter vereniging Boekel, waarin de stand van zaken wordt uitgelegd.

• De honingkeurmeesterscursus is afgelast. Oorzaak te weinig cursisten.

• Zaken zijn geregeld m.b.t. tijdelijke afwezigheid van de secretaris.

• Tuinidee 97: de organisatie wordt in handen gelegd van het bestuurslid J. Janssen. Het thema wordt 'ledenwerving'.

• Algemene vergadering 1997

- jaarverslag in conceptvorm gereed

- jaarrekening 1996 wordt opgemaakt

- begroting 1998 moet nog gemaakt worden

- de uitnodiging voor de Algemene Vergadering en de jaarstukken zullen uiterlijk in week 11 in het bezit van de verenigingen zijn. Datum vergadering is 5 april 1997.

• Afrekenen vergoedingen veilingen naar de verenigingen.

- door fusies zijn alle vergoedingen door de veilingen gestopt.
 - de laatste subsidieveiling Veldhoven wordt verdeeld over de kringen N.O en Z.O. Brabant.
 - De laatste subsidieveiling Breda wordt verdeeld over de kringen Baronie, Markiezaat en de Langstraat volgens model basissubsidie.
 - Er is nog steeds een vacature voor een bestuurslid!
- Voor vragen c.q. opmerkingen kan men terecht bij de secretaris J. Beekman op maandag, 8.15-16.30 uur, 013-5836350.

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

Nu eens over koninginnenteelt.

Wij hebben de Koninginnenteeltcommissie gevraagd te onderzoeken of wij het Overlapproject van de Vlaamse Imkersbond kunnen imiteren. Daarom heeft de VIB dit project gepresenteerd op de Koninginnenteeltdag. Met een helder verhaal en een instructieve videoband. Alle respect.

Ik zie veel in dit project. Niet omdat wij in Nederland onvoldoende aan koninginnenteelt doen. Zeker niet. Wel omdat de Vlamingen een paar goede aspecten hebben toegevoegd. Dat zijn:

a. in het project werken alle teelt- en bloedgroepen samen. Geen discussie over welke bij beter is. De enige voorwaarde in het project is dat de teler zuiver genetisch materiaal aanbiedt. Goede samenwerking met behoud van 'identiteit', maar met één gemeenschappelijk doel: de kleine of onervaren imker aan beter materiaal helpen. En dicht bij haar of hem in de buurt.

b. de imkers die materiaal afnemen worden niet aan hun lot overgelaten; zij krijgen perfect instructiemateriaal voor de behandeling van de larven, de doppen, de uitgelopen moeren en de invoering. Van dag tot dag in het teeltschema.

c. de imkers krijgen geen ééndagslarven maar larven die in een starter al tot koninginnenlarven zijn gepromoveerd met meer kans op acceptatie.

Het was instructief om te horen hoe de VIB aanvankelijk fouten maakte en corrigeerde, zodat wij van hun experimenten kunnen profiteren.

Je kunt op dit project op twee manieren reageren. De eerste is: niets nieuws onder de zon en of je nu één- of tweedaags larfjes gebruikt. Maar je kunt ook zeggen: Het VIB-project heeft gekozen voor duidelijkheid. Uit talloze methoden en opvattingen, hebben zij er één

gekozen en consequent uitgewerkt op een goed resultaat. En met een duidelijke instructie. En dat heeft mensen over de watervrees heen geholpen en een aantal gaat nu op eigen kracht en zelfstandig verder. Je mag het dus ook een opleidingstraject noemen. Voor onze cursussen is duidelijkheid een weldaad. Niet meer de verschillen van de diverse leraren die uit het grote aanbod van methoden er één of meer moeten kiezen. Maar duidelijkheid, zelfs voor de beginner: zo kun je makkelijk koninginnen kweken. En dat is geen droom, zo is het al gebeurd in beginnerscursussen.

Nu wel een droom, maar een realistische. Als we een dergelijk project van de grond krijgen, bieden we na lange tijd weer iets nieuws voor elke imker. De Aalstermethode was in feite de laatste methodische injectie. Dit kan een nieuwe worden. Met een aantal slimme imkers dat aan de gang gaat om deze methode te integreren in de bedrijfsmethode.

Wordt dat moeilijk? Jazeker, want wij bijten ons vaak vast in één methode en daarvan moet je nu misschien wat prijsgeven. En dat is niet makkelijk. Troost je, alleen voor dit project. Voor je eigen teelten gebruik je je eigen beproefde methode.

Ik hoop van harte dat deze eerste poging om met dit project van start zal gaan, een goed gevolg zal hebben. Maar... heeft koninginnenteelt wel zin? We hoorden ook een presentatie van de Ambrosiushoeve over het onderzoek naar het verschil tussen gekweekte moeren en redcelmoeren (Aalstermethode). Dat leverde nogal wat vragen op. Dat verschil is toch al lang bekend?

Inderdaad, in het verschil van gewicht en aantal ovariolen. Maar merk je dat ook in de praktijk? Dat was minder onderzocht en nu blijkt dat nauwelijks het geval te zijn. En dus zou de vrees dat de Aalstermethode inferieure moeren oplevert, niet gegrond te zijn. Dat geldt dan voor hetzelfde uitgangsmateriaal, dus voor de imker die nateelt van zijn eigen 'rasloze' bijen. Een andere vraag is: wat is het verschil tussen dit soort nakomelingen en die van bewust geselecteerde kwaliteitslijnen? Mijn eigen ervaring leert me dat dat een wereld van verschil kan opleveren. Dus, koninginnetelers, ga door met uw selectieprogramma's.

1996 was het slechtste jaar en de slinger was niet nodig, deze kon rustig in de vaseline blijven.

Opmerkelijk is dat de gewichtafname dezelfde trend aangeeft als het aantal imkers dat mee op reis gaat. Het zou jammer zijn als de 'Baronnen' besluiten om de reisgroep op te heffen nu de drachtbron koolzaad in Nederland bijna geheel verdwenen is. Een hint: bij onze oosterburen staat koolzaad genoeg, maak eens een afspraak met de plaatselijke landbouwers c.q. beambten die verantwoordelijk zijn in dat gebied. Maak er desnoods een tweedaagse reis van. Denk wel om gezondheidsverklaringen, nee, niet van de imker, maar van zijn bijen!

Door een noodlottig ongeval overleed op 11 januari 1997 in de leeftijd van 78 jaar onze imkervriend

**RIEKS
HENDERIKUS SIEBRANDUS WICHERS**

Ruim 43 jaar enthousiast imker en sinds 1994 lid van onze subvereniging.

Wij wensen zijn vrouw en verdere familie heel veel sterkte.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Frederiksoord e.O.

Op 23 februari 1997 is van ons heengegaan onze bijenvriend

PIETER DE WITH

op de leeftijd van 83 jaar.
In gedachten zal deze markante man nog lang ons blijven.

Wij wensen zijn vrouw en verdere familie veel sterkte toe om dit verlies te dragen.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging IJsselstein e.O.

advertentie

Dé specialist in bijzondere produkten.

De Rit is dé specialist op het gebied van zuivere onverhitte honing; de beste honingprodukten als koek, mede enz.; bijzondere bijenprodukten als pollen, propolis, koninginnegelei en kosmetika; wasprodukten als kaarsen en raatvellen. Ideaal voor verkoop aan huis en op braderieën. Leveren zonder etiket (bijv. honing, mede en kosmetika) kan ook. Vraag onze prijslijst, telefoon 0344 68 16 53

De Rit
NATUURPRODUCTEN
Reijersstraat 4
4011 JP Zoelen

Wil een ieder die in 1997 een bijenmarkt organiseert, zo spoedig mogelijk de juiste datum, plaats en tijd van deze markt doorgeven aan BIJEN, t.a.v. Marga Canters, Postbus 198, 6720 AD Bennekom, tel 0317-422422, fax 0317-424180, E-mail: bijenhuis@tip.nl

5 april Ruinen

VBBN subvereniging Ruinen e.O. organiseert een verzamelaarsbeurs voor alles wat maar met bijen te maken heeft, van 13.30-16.00 uur in Hotel 'Kuik', Brink 15 (naast de kerk). Inl.: J. Tissing, 0522-472565 of J. Mansier, 0522-472152.

5 april Bornerbroek

Aansluitend op de bijenmarkt: voorjaarsvergadering van de Carnica Vereniging Oost Nederland in Restaurant 'Hoitink', Entersstraat 1, aanvang 13.00 uur. Gastspreker: dhr. Otten uit Limburg. Leden krijgen het programma toegestuurd, ook niet-leden zijn welkom, entree f1,- (tevens lot voor de verloting van een raszuivere koningin). Inl.: R. Waaijer, 053-4612416.

5 april Berlicum

Basiscursus besmettelijke bijenziekten en stuifmeelprepareer-techniek. Zie Bijen 6(2): 46 (1997).

5 april Bostel

25ste Bijenmarkt vanaf 10.00 uur bij St. Petruschool in het centrum. Inl.: J.C. Molenaar, 0411-673520.

6 april Someren

De bijenhoudersvereniging houdt haar jaarlijkse drachtplantenruilbeurs en bijenmarkt aan de 'Van Gijsselshof' aan de Bosrandweg. Deze beurs/markt duurt van 10.00-13.00 uur. Inl.: R. van Bussel, 0493-495612.

6 april Horst

Themamorgen 'Voorjaarsborder' van 11.00-13.00 uur in modelbijenstand 't Zoemhukske', nabij de Kasteelboerderij in de Kasteelse Bossen, aan de noordzijde van Horst. Inl.: Sjaak van Meijel, 0478-589002.

8 april Merkelbeek

Stammtisch-avond van 19.30-22.00 uur, in de 'Henkhof', Clemensweg 1. Actuele onderwerpen en overlarf- en koninginnenteeltproject. Inl. B. de Graaf, 046-4336163.

12 april Wageningen

Basiscursus besmettelijke bijenziekten en stuifmeelprepareertechniek. Zie Bijen 6(2): 46 (1997).

12 april Driebergen

Voorjaarsbijenmarkt, bij de 'Zonheuvelschool' in het Burge-meesterpark, van 07.00-12.00 uur. Inl.: J. Dommerholt, 0343-414820.

13 april Heeswijk

Lezing door Peter van der Pol: 'Het gereedmaken van de bijenvolken voor de voorjaarsdracht', in de J. van de Boomstraat 7, aanvang 10.00 uur. Organisatie: 'De Klaverbloem' te Milheeze en 'St Ambrozius' te Deurne. Inl.: Wim Bosch, 0492-342391.